

Technická univerzita v Liberci

---

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ**

**Katedra:** Sociálních studií a speciální pedagogiky

**Studijní program:** Sociální práce

**Studijní obor** Sociální pracovník  
**(kombinace):**

Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody

Persons discharge from execution  
of a punishment imprisonment

**Bakalářská práce:** 08–FP–KSS–3036

**Autor:**

Monika Stránská

**Podpis:**

**Adresa:**

Stavbařská 4529

430 04, Chomutov

**Vedoucí práce:** PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

**Konzultant:**

**Počet**

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
74	10	0	10	22	5

V Liberci dne: 15.4.2009

# TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

## FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

### ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

**Jméno a příjmení:**

Monika Stránská

**Adresa:**

Stavbařská 4529, 430 04 Chomutov

**Studijní program:**

Sociální práce

**Studijní obor:**

Sociální pracovník

**Kód oboru:**

7502R022

**Název práce:**

OSOBY PROPUŠTĚNÉ Z VÝKONU TRESTU  
ODNĚTÍ SVOBODY

**Název práce v angličtině:**

PERSONS DISCHARGE FROM EXECUTION  
OF A PUNISHMENT IMPRISONMENT

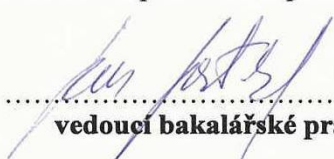
**Vedoucí práce:**

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

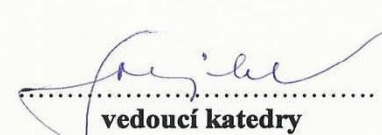
**Termín odevzdání práce:**

15.04.2009

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

  
vedoucí bakalářské práce

  
děkan FP TUL

  
vedoucí katedry

**Zadání převzal (student):** Monika Stránská

**Datum:** 28. 2. 2008

**Podpis studenta:** 

**Cíl práce :**

Cílem této bakalářské práce je sociodemografická statistika osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2007 s trvalým bydlištěm v Chomutově. Konkrétní zaměření se týká některých osobních a demografických charakteristik propuštěných vězňů.

**Základní literatura:**

ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana : Kriminologický pohled na terciální prevenci*. 1.vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-207-2.

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie : 1. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.

*Trestní zákon č. 140/61 Sb., v platném znění.*

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

*Výroční zprávy VS ČR.*

*Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č. 169/99 Sb., v platném znění.*

## **Prohlášení**

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 15.4.2009

---

Monika Stránská

## **Poděkování :**

Tímto bych ráda poděkovala panu PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za jeho pomoc, ochotu, vstřícnost a cenné rady, které mi byl schopen kdykoliv během vzniku této práce poskytnout.

**Název bakalářské práce:** Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody

**The title of bachelor thesis:** Persons discharge from execution of a punishment imprisonment

**Titel der Bakkalaureus Arbeit:** Personen die Entlassen sind aus Vollzug Freiheitsentzug.

**Jméno a příjmení autora:** Monika Stránská

**Akademický rok odevzdání bakalářské práce:** 2008/2009

**Vedoucí bakalářské práce:** PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

### **Resumé:**

Bakalářská práce se zabývala problematikou osob, které vykonávaly trest odnětí svobody. Práce tvořily dvě stěžejní oblasti. Teoretická část, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala příčiny vzniku kriminálního chování, druhy kriminality, funkci trestu a jeho cíle. Dále objasňovala oblast postavení osob ve výkonu trestu, adaptaci na tamní prostředí, jejich práva a povinnosti aj. Poslední kapitola pojednávala o postpenitenciární péči. Praktická část zjišťovala pomocí analýzy spisové dokumentace sociodemografickou statistiku osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2007, jež měly trvalé bydliště v Chomutově. Konkrétní zaměření se týkalo některých osobních a demografických charakteristik jako např. věk propuštěných osob, poměr mužů a žen, jaké je procento recidivy u pachatelů trestné činnosti, jaká je nejčastější páchaná trestná činnost apod. Výsledky ukázaly, že v městě Chomutově je velmi vysoká kriminalita zejména majetkového charakteru a vysoké procento recidivy.

**Klíčová slova:** výkon trestu odnětí svobody, kriminalita, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, trest, soud, věznice, trestní zákon

**Summary:**

The bachelor thesis focused on the issue of behind-go problems of people, which have served a sentence of an imprisonment. The thesis was comprised of two pivotal areas. There was the theoretic part, which with the help of processing and the presenting expert sources of information, described the causes of the origin of criminal behaviour, different types of criminality, the capacity of a punishment and its purpose. It then further brought out the regions of positions of men within the execution of a punishment, adaptation of the local environment, their discretions and duties etc. The last chapter was discussing the post-penitentiary care. The practical part investigated, using the help of analysed written documentations, the socio-demographic statistics of people which have been discharged from the execution of a punishment imprisonment in the year 2007, whose permanent address was in the city of Chomutov. The specific fixation has been looking at personal and demographic characteristics such as the age of released individuals, the ratio of man and women, what is the percentage of relapse of the offenders which have been punished, and what the most frequently committed crime is etc. The results showed, that there is a very high criminality in the town Chomutov, especially of these with property character and high percentage of relapse.

**Keywords:** execution of a punishment imprisonment, criminality, discharge from execution of a punishment imprisonment, punishment, court, state prison, penal law

## **Zusammenfassung:**

Bakkalaureus Arbeit befasste sich mit der Problematik von Personen, die ausführen die Strafe Freiheitsentzug. Arbeit gestaltet Zwei grundlegende Gebiete. Theoretischer Teil, welche mit Hilfe die Bearbeitung und Präsentation, sachverständige Daten beschreiben die Ursachen der Entstehung kriminelles Benehmen, Arten Kriminalität, Tätigkeit des Strafmittels und seine Zielpunkte. Weiter klärt sie Gebiet der Stellung von Personen in Strafvollzug, Adaptierung an dortige Umwelt, ihre Rechte und Verpflichtungen usw. Der letzte Kapitel verhandelt um postpenitenciare Pflege. Praktischer Teil untersucht mit Hilfe von Analysen der Dokumentation sociodemografische Statistik von Personen die Freigelassen waren von Strafvollzug im Jahre 2007, die hatten einen ständigen Wohnort in Chomutov. Konkrete Orientation hat sich betrifft mit einigen persönlichen und demographisch Kennziffern um z B: Alter Entlassente Personen, Verhältnis zwishen Mann und Frau, welche satz der Rückfall an Täter strafbare Tätigkeit, welche eine der häufigsten verübte sträfliche Tätigkeit u. ä. Ergebnisse hinweisen, dass in der Stadt Chomutov ist eine sehr hohe Kriminalität, besonders Vermögens Charakter und hohe Prozentsatz von Rückfalle.

**Schlüsselwörter:** Strafvollzug, Freiheitsentzug, Kriminalität, Entlassung aus Strafvollzug Freiheitsentzug, Strafe, Gericht, Gefängnis, Strafgesetz



# OBSAH

<b>1</b>	<b>ÚVOD .....</b>	<b>11</b>
<b>2</b>	<b>TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU.....</b>	<b>13</b>
2.1	Základní pojmy.....	13
2.2	Výskyt a příčiny vzniku kriminálního chování .....	16
2.3	Kriminalita.....	18
2.3.1	Druhy trestné činnosti	19
2.3.2	Kriminální prevence	27
2.4	Základní funkce trestu a jeho cíle.....	28
2.5	Účel trestu .....	31
2.6	Výkon trestu.....	33
2.6.1	Přijímání odsouzených do výkonu trestu	33
2.6.2	Umísťování odsouzených	34
2.6.3	Diferenciace věznic	34
2.6.4	Práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody	36
2.6.5	Sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotní péče	40
2.6.6	Důvody propuštění na svobodu	41
2.6.7	Spolupráce s ostatními orgány	42
2.6.8	Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody	42
2.6.9	Prizonizace	43
2.7	Postpenitenciární péče .....	44
2.7.1	Sociální postavení osoby navracené z výkonu trestu	44
2.7.2	Adaptační problémy po propuštění z výkonu trestu	45
2.7.3	Probační a mediační služba	46
2.7.4	Práce sociálního kurátora	48
<b>3</b>	<b>PRAKTICKÁ ČÁST.....</b>	<b>53</b>
3.1	Cíl práce .....	53
3.2	Seznámení se vzorkem respondentů .....	53
3.3	Základní průzkumná metoda.....	54
3.4	Stanovení předpokladů.....	54

<b>3.5</b>	<b>Předpoklady .....</b>	<b>55</b>
3.5.1	Předpoklad č. 1	55
3.5.2	Předpoklad č. 2	59
3.5.3	Předpoklad č. 3	61
3.5.4	Předpoklad č. 4	64
3.5.5	Další ukazatele osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zjištěných při analýze spisové dokumentace	65
<b>3.6</b>	<b>Shrnutí .....</b>	<b>69</b>
<b>4</b>	<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>70</b>
<b>5</b>	<b>NÁVRH NA OPATŘENÍ.....</b>	<b>71</b>
<b>6</b>	<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>72</b>
<b>7</b>	<b>SEZNAM PŘÍLOH .....</b>	<b>74</b>

# 1 ÚVOD

Každá společnost si stanoví pravidla, kterými reguluje chování všech svých členů, aby byl udržen sociální konsensus. Má vlastní právní normy i nepsaný morální řád, jejichž dodržování je různým způsobem vymáháno. Naštěstí je většina těch, kteří úmyslně nejednají proti společenským normám, ale přesto se v dnešní době každým rokem zvyšuje počet spáchaných trestných činů. V televizních novinách denně slyšíme, jaké nové trestné činy se toho dne staly a nutno podotknout, že to jsou činy stále těžšího a brutálnějšího rázu. Dozvídáme se, kolik tisíc osob čeká na nástup k vykonání trestu odnětím svobody, protože naše věznice jsou přeplněné. Osob, které jednají ať už úmyslně nebo z nedbalosti proti zájmu společnosti, tedy opravdu dost přibývá. České soudy, jak se též pravidelně doslyšíme, pracují pomalu a tresty, které ukládají, jsou vesměs nižší, než bychom si představovali. Po pravomocném vynesení rozsudku o výši trestu se leckdy velmi dlouho čeká na pokyn, kdy má odsouzený nastoupit výkonu trestu odnětí svobody.

Omezení svobody je pro člověka velkým zásahem do života, i když si za to, že se dostal až do vězení může sám. Každý jedinec to ovšem snáší jinak. Někdo je psychicky „na dně“, jiný se přizpůsobí, protože mu nic jiného nezbývá, ale z vlastní praxe znám spoustu těch, kteří se tam dokonce těší. Víme, že ten kdo prošel výkonem trestu odnětí svobody, dostal jakousi nálepku – roli „kriminálního“, ke kterému se většinou stavíme zády.

Propuštění na svobodu představuje určitou zátěž. Tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat „krizi ze svobody“, která je jakýmsi traumatem z náhlé a zásadní změny prostředí. K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v adaptační fázi.

Předmětem průzkumu této práce byla sociodemografická statistika osob ve výkonu trestu odnětí svobody s trvalým bydlištěm v Chomutově, které se vrátily

z výkonu trestu v roce 2007, zaměřená na to, jaký trestný čin je nejčastěji páchan, jaká věková kategorie osob byla mezi navrátilci z výkonu trestu nejvíce zastoupena, jak často docházelo k recidivě a jaký počet zaujímaly ženy v počtu osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody s trvalým bydlištěm v Chomutově.

Město Chomutov leží na severozápadu Čech v Ústeckém kraji v těsné blízkosti státních hranic se Spolkovou republikou Německo. Má přibližně 50 000 obyvatel. K nejčastějším lákadlům pro turisty patří například Kamencové jezero či Zoopark. Je to ale kraj, kde vládí vždy průmysl. Město obklopují hnědouhelné doly, několik elektráren a v posledních letech zde vyrostly průmyslové zóny. Příhraničí je charakteristické zejména velmi vysokou nezaměstnaností, prostitucí, výrobou a užíváním návykových látek, migrací osob a ve velké míře jsou zde zastoupeny národnostní menšiny, zejména Romové, Vietnamci a občané bývalého Sovětského svazu. Ve městě je několik rizikových lokalit, kde se sdružují právě sociálně patologicky jednající lidé. Z různých zpráv se můžeme dočíst, že právě Chomutov je druhé nejnebezpečnější město naší republiky. V obrovské míře je zde zastoupena majetková trestná činnost a výroba, prodej, přechovávání omamných a psychotropních látek. S tímto potencionálem je prakticky nemožné vymýtit páchání trestných činů.

Pracuji jako zástupce kurátora pro dospělé na městském úřadě, odboru sociálních věcí, proto jsem se rozhodla svou práci zaměřit na téma osob páchajících trestné činy. V teoretické části jsou popsány základní informace týkající se této oblasti a v praktické části je již analyzován samotný průzkum, který mi zmapoval údaje o osobách propuštěných z výkonu trestu v našem regionu a výsledky mohu předložit vedení města, aby se tak mohlo lépe zaměřit na cíl vedoucí ke snížení kriminality v našem městě.

Jako průzkumnou metodu jsem použila analýzu produktů lidské činnosti – konkrétně analýzu spisové dokumentace, které mám k dispozici při výkonu svého povolání. Z vlastní praxe jsem si stanovila předpoklady, které se s pomocí průzkumu potvrdily a jiné nikoliv.

## 2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

### 2.1 Základní pojmy

**Delikvence.** Za delikvenci jsou většinou považovány všechny typy jednání, jež porušují společenské normy chráněné zákony, tedy trestné činy a přestupky včetně protispoločenských činů, které spáchali nezletilí, kteří zatím nejsou trestně odpovědní.

**Kriminologie** je nauka zabývající se zločinností jako společenským jevem, jeho formami, stavem, vývojem a také opatřeními k jeho potlačení a k prevenci.

Obsah pojmu **kriminalita** je nejčastěji chápán jako souhrn jednání, která jsou trestním zákonem označena za trestný čin. Pojem kriminalita bývá považován za synonymum k pojmu delikvence. K označení tohoto společenského jevu samotného se častěji používá pojem kriminalita, ale ve vazbě na osoby, které se trestného činu dopouštějí, se častěji užívá pojmu delikvence. Osoby, které se dopustily, trestného činu jsou tedy delikventní. Z psychologického hlediska je kriminalita určitým druhem jednání, kriminální čin je tedy v podstatě stejné struktury jako kterýkoli jiný čin, avšak jeho důsledkem je porušení společenských zájmů v určitém stupni společenské nebezpečnosti.

**Odnětí svobody** je druh trestu podle českého trestního zákona. Lze jej uložit za trestný čin uvedený v tomto zákoně (Trestní zákon č. 140/1961 Sb.). Spočívá v omezení některých občanských práv a svobod. Trvání odnětí svobody je v zákoně stanoveno jednak obecně (do 15 let) a jednak v jednotlivých trestních sazbách, v nichž je vyjádřen typový stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Podle tohoto zákona lze uložit i výjimečný trest odnětí svobody od 15 do 25 let a trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody se vykonává ve věznicích

diferenciovaných do čtyř skupin nebo v samostatném oddělení vazební věznice. Pokud jde o mladistvé, řídí se dle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. v platném znění. Základní zásady pro výkon trestu odnětí svobody upravuje zvláštní zákon - Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999.

**Penologie** je nauka zkoumající tresty, jejich výkon a jejich účinky.

**Postpenitenciární péče** představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody, ochranným léčením nebo ochrannou výchovou.

**Sociální patologie** je tvořena závažnými asociálními a antisociálními jevy, jako jsou organizovaný zločin, trestná činnost, prostituce, závadové party, drogová závislost, syndrom zneužívaného a týraného dítěte.

**Sociální péče** pomáhá uspokojovat společnosti objektivně uznávané sociální potřeby občanů (hmotné, psychické, sociální). V tomto pojetí je sociální péče součástí sociální politiky. Záměrem sociální péče je starat se o uspokojování potřeby jedinců, skupin a prostřednictvím odborné pomoci jim umožnit usnadnit adaptaci v sociálním prostředí.

**Sociální práce** je považována za vědecky fundovanou odbornou disciplínu, která speciálními pracovními metodami zajišťuje provádění péče o člověka na profesionálním základě. Jedná se o odbornou disciplínu, která vychází z obsáhlého systému teoretických poznatků mnoha společenských věd.

**Sociální kurátoři** pro dospělé (koordinátoři sociální pomoci lidem s problémy sociální integrace) jsou pracovníky sociálních odborů obecních úřadů s rozšířenou působností. Poskytují sociální pomoc dospělým osobám společensky nepřízpůsobeným, zejména: osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, vazby, problémovým uživatelům nebo lidem, kteří mají vážné problémy s pitím alkoholu nebo s abusem drog, osobám žijícím nedůstojným způsobem života, osobám propuštěným ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti.

**Sociální politika** zasahuje všude tam, kde se člověk z objektivních důvodů dostává do neřešitelných situací, nebo kde společenská pomoc je žádoucí. Sociální politika má směřovat k rekonstrukci skutečně lidských vztahů, k vytváření podmínek, které budou minimalizovat společenské příčiny individuálního neštěstí, a které budou usnadňovat rozvoj schopností a tvůrčích sil člověka.

**Trest** je druh právní sankce ukládané jménem státu k tomu povolanými soudy v trestním řízení. Pachateli se působí určitá újma za spáchaný trestný čin. Trestem se tak vyslovuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele. Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti, vychovat je k tomu, aby vedli řádný život pracujícího člověka, a působit výchovně na ostatní členy společnosti. Stejnou povahu jako trest podle trestního zákona mají opatření ukládaná příslušnými státními orgány za přestupky (zejména pokuty). Od trestu je třeba odlišovat ochranná opatření.

**Trestný čin** je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně.

**Vězeňství** je součástí sociálního systému zacházení s kriminální populací, neboť v rámci penitenciárního působení vytváří podmínky k obnovení těch vlastností, sociálních dovedností a hodnot vězného, které mohou být základem integrace do společnosti po propuštění z výkonu trestu. To vyplývá z formulovaného účelu trestu, jímž je příprava jedince na život na svobodě jako občana, který bude schopen vést řádný život.

**Výkon trestu** je podle českého práva druh právní sankce navazující na rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, účelem vykonávacího řízení je uskutečnit obsah rozhodnutí (rozsudku) ihned po jeho vykonatelnosti. K nařízení výkonu trestu je příslušný zásadně soud, který ve věci rozhodl v I. stupni. Do výkonu trestu odnětí svobody se vždy započítává výkon vazby.

## 2.2 Výskyt a příčiny vzniku kriminálního chování

Kriminalita patří mezi sociálně patologické jevy. Je jevem, který narušuje harmonický vývoj společnosti, je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné materiální a imateriální škody, způsobuje jednotlivým oběťm škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.<sup>1</sup>

Do kategorie **kriminálního chování** lze zařadit aktivity, které **porušují právní normy**. V tomto případě už nejde jen o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou přesně vymezeny trestním zákoníkem. Kriminální chování je nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho oběťmi, a je přesně stanoveným způsobem sankcionováno. Společnost tak brání svou stabilitu a trestá ty, kdo by ji mohli ohrozit. V každém společenství se najdou lidé, kteří porušují právní normy, a jen těžko lze předpokládat, že by nějaký systém mohl trestnou činnost zcela vymístit.

**Trestnou činnost** lze chápat jako projev závažné **poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností**. Jde o poměrně jasně definovanou odchylku od společností stanovené sociální normy. Pachatelé trestných činů nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Většině z nich chybí náhled na nevhodnost vlastního chování a nemají proto potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc. Kriminální chování je v současné společnosti ze sociálně adaptačního hlediska neúčinné, nevede

---

<sup>1</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 20, 21.



k pozitivnímu efektu, leda snad krátkodobému, spíše se stává překážkou v dalším životním směřování. Asociálně jednajících lidí, kteří dosáhli nějakého úspěchu je mnohem méně, než těch, kteří skončili jako recidivisté vyloučení ze společnosti, i když nelze říci, že vůbec neexistují.

Přesné údaje lidí, kteří páchají trestnou činnost, nejsou k dispozici, proto vycházíme z počtu evidovaných činů, respektive odsouzených pachatelů. Četnost lidí, jejichž jednání by bylo možné do této kategorie zařadit, se může měnit v závislosti na striktnosti právních předpisů, společenských proměnách, ekonomické úrovni, na míře migrace atd.

- **Pohlaví** – častěji trestnou činnost páchají muži. Poměr pachatelů mužského a ženského pohlaví se pohybuje 10:1 – 6:1.
- **Věk** – nejčastěji jsou to mladí v rozmezí adolescentního věku až do mladé dospělosti. V období stárnutí po padesátém roce života četnost trestné činnosti výrazně klesá.
- **Vzdělání a sociální postavení** - kriminální recidivisté mívají nižší vzdělání, obvykle jim chybí jakákoli profesní kvalifikace a jsou častěji příslušníky nižší sociální vrstvy, resp. nějaké menšiny.
- Z demografického hlediska je **míra kriminality vyšší ve městech**, především v určitých částech, vylidněných oblastech, sídlištích apod. Ve velkých městech je spácháno přibližně 5x více zločinů než na malých městech. Větší míra anonymity vede k tomu, že se do těchto oblastí stahují problémoví lidé z venkova a malých měst, kde je větší kontrola.<sup>2</sup>

### **Trestný čin vzniká jako souhra tří faktorů:**

- motivovaný pachatel
- vhodný objekt (dosažitelný resp. slabý a bezbranný)
- vhodné podmínky (kde nejsou v okolí lidé, kde je malá přehlednost a pro pachatele menší riziko)

---

<sup>2</sup> VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. Str. 805.

Základním znakem kriminálního chování je tedy porušování právních norem. Příčiny vzniku antisociálního chování jsou multifaktoriální. Typická osobnost pachatele však neexistuje. Tito lidé mohou mít narušené emoční prožívání, mnohdy mívají nižší intelekt nebo odlišný, rigidní způsob uvažování, bývají nekritičtí a nedovedou se poučit z minulosti. Typická pro ně bývá nezdrženlivost, egocentrismus a bezohlednost. Umístění do vyšetřovací vazby představuje silný stres, zejména pro prvotrestané. Vzácně může navodit poruchu označovanou jako Ganserův syndrom. Výkon trestu odnětí svobody vede k izolaci a eliminaci většiny sociálních rolí, dochází i k úbytku vědomostí, dovedností a návyků. Na druhé straně pobyt ve věznici přináší odlišné zkušenosti a mění prožívání, uvažování i chování potrestaných. Pobyt ve věznici funguje jako sociální stigma. Na nápravu odsouzených je zaměřena speciálně pedagogická i psychoterapeutická práce.

## 2.3 Kriminalita

Jak již bylo řečeno výše, kriminalita patří mezi sociálně patologické jevy a je pro společnost dysfunkční a škodlivá.

**Kriminologie** je nauka zabývající se zločinností jako společenským jevem, jeho formami, stavem, vývojem a také opatřeními k jeho potlačení a k prevenci.

„**Penologie** je naukou o trestu, trestání a jejich účincích. Zkoumá efektivnost všech druhů trestu, ale obzvláště výkon trestu odnětí svobody.“<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: Kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. Str. 10.

„Podle Černíkové (2002) se penologie dále zabývá:

- účinky trestu a trestání, zkoumá účinnost různých druhů trestů
- vývojem penologie a jejích různých koncepcí v historických souvislostech
- zkoumá sociálně psychologické procesy, jevy, vztahy a zákonnosti, které vznikají v důsledku aplikování trestu
- zabývá se psychosociální a fyzickou realitou pachatele – např. zdravotní stav, sociální zázemí, věk, dosažené vzdělání apod.
- zkoumá přístupy k výchovnému zacházení s vězněnými, aby bylo dosaženo co nejefektivněji účelu trestu.“<sup>4</sup>

## 2.3.1 Druhy trestné činnosti

### 2.3.1.1 Majetková kriminalita

Majetková trestná činnost, jejíž nejčastější formou jsou krádeže, podvody a zpronevěry, představuje převážnou část celkové kriminality.

Lze ji rozdělit do tří skupin:

- a) představuje trestné činy, pro něž je charakteristickou pohnutkou **zištnost a** jež směřují k **obohacení pachatele**. Především k ní náleží § 247 trestního zákona (dále jen TZ) krádež, zpronevěra § 248 TZ, podvod § 250 TZ, lichva § 253 TZ aj. Svým způsobem sem patří i trestný čin loupeže § 234 TZ a některé případy vydírání § 235 TZ, ale vzhledem k jejich násilné povaze je posuzujeme jako formy násilné kriminality

---

<sup>4</sup> SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie: 1. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. Str. 38.

- b) druhou skupinu trestných činů, pro něž je typické jednání **poškozovací**, reprezentují zejména trestné činy poškození věřitele § 256 TZ, porušování povinnosti při správě cizího majetku § 255 TZ, poškození cizí věci § 257 TZ, zneužívání vlastnictví § 258 TZ
- c) třetí skupinu představuje **podílnictví** § 251, § 252 TZ, kde pachatel hlavně využívá trestné činnosti páchané jinou osobou.

### 2.3.1.2 Násilná kriminalita

Násilná kriminalita, jako součást tzv. obecné kriminality, bývá z hlediska své frekvence právem považována za určitý ukazatel míry úspěšnosti úsilí státu a společnosti o kontrole kriminality. Vysoký výskyt násilné kriminality pak problematizuje právo občanů na osobní bezpečnost, vyvolává v nich pocity nejistoty. Násilná kriminalita jako kriminologický pojem nebývá vždy vymezována jednotně. Rozdíly se projevují zejména v míře zahrnování násilí směřujícího nejen vůči osobě, ale i proti věci a násilí psychického (resp. verbálního) vedle fyzického.

Z kriminálně politického hlediska jsou nepochybně velmi významné též nedbalostní trestné činy charakterizované násilně způsobeným účinkem, celá problematika násilí proti věcem (vandalismus, žhářství) i ona část tzv. verbálního násilí, jež jde nad rámec pohrůžky fyzickým násilím (pohrůžka jinou újmou, méně závažné formy narušování občanského soužití). Nejobvyklejší je však užší pojetí, které se omezuje na útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověku ve smyslu úmyslného užití fyzického násilí, resp. pohrůžky násilím, vůči jiné osobě (vražda spáchaná ze msty, zmocnění se cizí věci při loupeži).

Mezi násilné trestné činy dále patří: § 172 TZ – vzpoura vězňů, § 180c TZ zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny, § 202 výtržnictví, § 216 TZ únos, § 238 TZ porušování domovní svobody, § 231 TZ omezování osobní svobody, § 235 TZ vydírání.

Fenomenologie násilné kriminality představuje pestrou škálu kriminálních jednání – trestné činy úmyslného ublížení na zdraví § 221 TZ a § 222 TZ, loupeže § 234 TZ, nebezpečného vyhrožování § 197a TZ, vraždy § 219 TZ, § 220 TZ.<sup>5</sup>

### 2.3.1.3 Mravnostní kriminalita

V rámci mravnostní kriminality lze rozlišit dvě navzájem kriminologicky odlišné podskupiny trestných činů:

- a) tzv. **sexuální kriminalita** – její podstatou je ukájení pohlavního pudu formami, které společnost netoleruje. Kriminalizováno je překročení okruhu dovolených sexuálních partnerů nebo dovolených sexuálních jednání § 241 TZ – znásilnění, § 242 a § 243 TZ – pohlavní zneužívání, § 345 TZ – soulož mezi příbuznými)
- b) **kriminalita spojená s prostitucí** – která samotná již není považována za trestnou činnost (§ 204 TZ - kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku - § 246 TZ, ohrožování pohlavní nemocí - § 226 TZ).

### 2.3.1.4 Organizovaná kriminalita

„Organizovaná kriminalita je soustavná a plánovitá trestná činnost páchaná hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž existuje dělba činnosti. Její primárním cílem je dosažení vysokého zisku.

---

<sup>5</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2.přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 282-5.

Pojmové znaky organizované kriminality:

- **Skupinovitost** předpokládá spojení několika osob v různých formách trestné součinnosti (spolupachatelství, návod, pomoc, organizátorství, podílnictví apod.).
- **Soustavnost** znamená páčání opakovaných trvajících nebo pokračujících trestných činů po dlouhou dobu.
- **Plánovitost**, tj. promyšlené programování budoucí trestné činnosti.
- **Dělbá činnosti** představuje jeden z racionalizačních postupů usnadňujících páčání trestných činů. Dílčí kroky a operace, jako jsou řídicí a koordinační akty, obstarávání informací, průzkum terénu, opatřování nástrojů, zbraní, vlastní provedení činů „zametání stop“, ukrývání a distribuce zboží, „praní špinavých peněz“ atd.
- **Hierarchická struktura skupiny** znamená, že mezi členy organizace existují vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Zpravidla lze rozlišit tři úrovně organizačního uspořádání, které jsou od sebe odděleny. Tento rys spojený s prosazováním přísné disciplíny, konspirace a příkazu mlčenlivosti, utužuje soudržnost skupiny.
- **Úsilí o maximální zisk** je pravým smyslem a hnacím motorem organizované kriminality, jemu je podřízeno vše ostatní. Organizovaná kriminalita vykazuje mnoho společných rysů s podnikatelskou činností. Reaguje na nedostatečně uspokojovanou společenskou poptávku po zboží nebo službách, které jsou zákonem zakázány nebo omezeny, a tím, že se neohlíží na jakékoli společenské normy, dosahuje vysokého zisku, který vyvažuje riziko trestního postihu.
- **Internacionalizace** organizované kriminality je vyvolána tím, že ve většině zločineckých oborů je vnitrostátní rámec příliš těsný a omezuje odbyt zboží a služeb. Příznačné je to u drogové kriminality, kde produkce drog je záležitostí zejména chudých rozvojových zemí, zatímco konzumace se soustřeďuje zejména na bohaté západní země. Pohyb pachatelů a zboží přes státní hranice poskytuje zločincům větší bezpečí a silně ztěžuje fungování policie a justice.

- Využívání prvků **moderní infrastruktury** umožňuje nejvyspělejšími zločineckým organizacím fungovat na principech dobře prosperujícího podniku. Vybavení nejmodernějšími telekomunikačními prostředky, výpočetní technikou, dopravními prostředky, zbraněmi, je mnohdy velmi dokonalé. Úroveň těchto prostředků je mnohem vyšší, než je obvyklé u „tradiční“ kriminality a často převyšuje možnosti policie a justice.“<sup>6</sup>

**Společenská závažnost** – organizované kriminality je mimořádně vysoká. Samotné přímé následky, jako např. počty vražd, ublížení na zdraví, škody na majetku, jsou velmi tíživé.

### 2.3.1.5 Návykové látky a kriminalita

„**Závislost na látkách** není jedinou patologickou závislostí, která nás v poslední době ohrožuje. Jako závažná se jeví též tzv. **závislost na procesu**, která nalézá vyústění např. ve workholismu nebo v daleko společensky škodlivějším jevu, kterým je patologické hráčství (gambling).“<sup>7</sup>

Přesto ale právě po politickém převratu se rozšířila distribuce drog, zejména pervitinu. Výroba pervitinu je zvláště v příhraničí a v Praze na velmi vysoké úrovni. Není problém tuto látku obstarat. Její výroba se provádí například z léků, které jsou dostupné v lékárnách (např. Modafen) i v obyčejných panelových domech, kde mnozí žijeme. Vzhledem ke skladbě obyvatel, které

<sup>6</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 324-236.

<sup>7</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 352.

jsem popsala v úvodu, je i užívání drog v našem kraji velmi rozšířené. Ale nejznámější „centrum“ prodeje drog je tradičně na Václavském náměstí v Praze.

K nejčastějším trestným činům v oblasti návykových látek patří: § 187- § 188 TZ – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, § 188a TZ – šíření toxikomanie aj.

„**Návykovou látkou** se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky (skopolamin, atropin) způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování (§ 89 odst. 10 TZ).

**Alkohol** (etylalkohol) – zákon ČNR č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, považuje za alkoholické nápoje lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu.

**Omamné a psychotropní látky – (OPL)** – jsou látky, u nichž vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo psychických změn nebezpečných pro společnost nebo pro toho, kdo je opakovaně bez odborného dohledu užívá, a jsou uvedeny v seznamech těchto látek (zák. č. 167/1998 Sb. o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů).

**Droga** – pochází z arabského „durana“- s původním významem léčivo. Podle stanoviska Světové zdravotnické organizace z roku 1969 je za drogu pokládána jakákoli látka, která je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí. Jde tedy o pojem velmi široký. Hovoříme-li dnes o drogách, máme zpravidla na mysli látky uvedené v mezinárodně přijatých seznamech omamných a psychotropních látek (zákon. č.167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění).

**Drogová závislost** - (méně přesně toxikomanie, narkomanie) je psychický a někdy také fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým



organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně pro její psychické účinky a někdy také proto, aby se zabránilo nepříjemnostem plynoucím z její nepřítomnosti. Tolerance může být přítomna nebo nepřítomna. Osoba může být závislá na více než jedné droze.“<sup>8</sup>

### 2.3.1.6 Kriminální mládež a proti mládeži

„Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže) definuje v ustanovení v § 2 písm. b) termín **mládež** jako děti mladší 15ti let a mladiství, přičemž podle § 2 písm. c) je **dítětem mladším patnácti let** ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku“. V § 2 písm. d) se pak vymezuje **mladistvý** jako ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Termínem **provinění** se v zákoně č. 218/2003 Sb. nahrazuje u mladistvých starší termín trestný čin, který je v současnosti užíván podle ustanovení trestního zákona pouze pro osoby starší 18 let. V ustanovení § 89 odst. 1 se pak uvádí, že **dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné**.

Kriminologie hovoří o kategorii „dětí“ předškolního věku, mladšího školního věku a staršího školního věku, tedy o osobách ve věkovém období, kdy mohou spáchat pouze tzv. **čin jinak trestný** neboli čin, jenž není trestným činem (případně proviněním) z důvodu nízkého věku pachatele.

I když je trestní odpovědnost stanovena až od patnáctého roku věku jedince (ust. § 93 odst. 2), ukládá soudu pro mládež uložit dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu a které v době spáchání činu dovršilo 12. rok svého věku a je mladší než 15 let

---

<sup>8</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 353-354.

**ochrannou výchovu.** Podle § 93 odst. 3 lze dokonce uložit ochrannou výchovu dítěti (bez omezení spodní věkové hranice) i tehdy, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.“<sup>9</sup>

Početně nejvýznamnější skupinu tvoří mladiství pachatelé, kteří se dopouštějí **majetkové trestné činnosti**, především trestného činu krádeže § 247 TZ. Majetková trestná činnost páchaná mladistvými se zásadně neodlišuje od stejné trestné činnosti páchané dospělými pachateli. Jde zejména o **vloupání do automobilů, restaurací, prodejen, domů, chat, garáží, kanceláří apod.** V objektech jsou odcizovány různé předměty, peníze, potraviny, jízdní kola alkohol, cigarety apod. S majetkovou trestnou činností je bezprostředně spojeno páchání i trestných činů porušování domovní svobody podle § 238 TZ a poškozování cizí věci podle § 257 TZ.

Další výraznou skupinou trestných činů mladistvými pachateli jsou trestné činy, jejichž charakteristickým prvkem je násilí a které jsou namířeny proti životu a zdraví osob nebo svobodě a lidské důstojnosti. Sem patří především trestné činy ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 TZ, loupež podle § 234 TZ, vydírání podle § 235 TZ, ale i výtržnictví podle § 202 TZ, omezování domovní svobody podle § 231 TZ a pohlavní zneužívání podle § 242 TZ.

U trestných činů obecně nebezpečných se jedná především o trestné činy, které souvisí s nedovolenou výrobou, držením omamných a psychotropních látek, jedů a s jejich šířením (§ 187 a § 188 TZ), u trestných činů hrubě narušujících občanské soužití pak jde o trestné činy, jimiž pachatelé útočí na některý národ, jeho jazyk nebo některou rasu nebo vyznání (§ 196 a § 198 TZ), k nimž lze přiřadit trestné činy proti lidskosti (§ 260 a § 261 TZ).

U pachatelů věkové hranice **do patnácti let** je shodné, že nejfrekventovanějšími trestnými činy jsou trestný čin krádeže,

---

<sup>9</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 377-378.

poškození cizí věci, porušování domovní svobody, následují pak trestné činy ublížení na zdraví, vydírání, výtržnictví, loupeže a trestný čin pohlavního zneužívání.

### **2.3.1.7 Ostatní druhy trestné činnosti**

K ostatním druhům trestné činnosti patří trestné činy, které nejsou zahrnuty ve výše uvedených kategoriích. Nelze je striktně vymezit neboť některé trestné činy mohou patřit do různých druhů kriminality. Záleží na tom, v jakém spojení s dalšími trestnými činy byly spáchány. Přesto ale můžeme pro příklad uvést některé ostatní druhy trestné činnosti dle Trestního zákona č.140/1961 Sb.: výtržnictví § 202, zneužití pravomoci veřejného činitele § 158, zanedbání povinné výživy § 213, maření výkonu úředního rozhodnutí § 171, šíření poplašné zprávy § 199, ad.

### **2.3.2 Kriminální prevence**

Mluví se o ní jako o neformální kontrole kriminality, kterou provádí: Policie ČR, Městské policie, orgány sociálně právní ochrany dětí, rodina, škola, média, různé neziskové či charitativní organizace, církve, veřejnost ad.

Kriminologové přispívají k rozvoji kriminální prevence výzkumy kriminality a jejich příčiny.

Kriminální **prevence se dělí** na:

- **sociální prevenci** – zaměřena na sociální faktory kriminality, které jsou významné pro náležitou socializaci člověka
- **situační prevenci** – zaměřeno na kriminogenní situace, tj. hlavně na zmenšování příležitostí k páčání trestných činů
- **viktimologickou prevenci** – aplikace viktimologických poznatků

Podle adresátů preventivních aktivit se kriminální prevence člení na:

- **primární** – adresátem je celá společnost, či veškeré obyvatelstvo některého města či místa nebo demograficky vymezená skupina lidí, např. mládež
- **sekundární** – orientovanou na rizikové skupiny potenciálních pachatelů nebo potenciálních obětí a na kriminogenní situace
- **terciární** – orientovanou na pachatele a oběti v zájmu prevence recidivy

Prostřednictvím statistických údajů získáváme informace pouze o **zjevné (registrované)** kriminalitě – té, která vyšla najevo a byla proto evidována v oficiálních statistikách. Jde pouze o část **kriminality skutečné**. O další části spáchané trestné činnosti se orgány činné v trestním řízení **nedoví**, a proto nemůže být registrována v oficiálních statistikách. Jde o **skrytou (latentní)** kriminalitu.<sup>10</sup>

## 2.4 Základní funkce trestu a jeho cíle

Kriminologie pod pojmem **pachatel** chápe nejen osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají. Osobnost pachatele je v kriminologii (stejně jako v psychologii) nejčastěji chápána jako organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života včetně společenských vztahů.

---

<sup>10</sup> NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Str. 284.

Trest můžeme **v užším (pedagogickém) pojetí** pojmut jako jednu z forem negativního motivačního působení, jako **záměrně navozený následek nesplněného nebo špatně splněného úkolu**.

V **celospolečenském (sociálním) kontextu** je používán jako významný **obranný mechanismus před chováním a jednáním**, které porušuje zavedené sociální konvence, pravidla nebo normy, tedy i delikventním jednáním, přičemž systém trestu je vymezen právem.<sup>11</sup>

**Trestný čin vzniká** jako souhra tří faktorů:

- motivovaný pachatel
- vhodný objekt (dosažitelný, resp. slabý a bezbranný)
- vhodné podmínky (kde nejsou v okolí lidé, kde je malá přehlednost a pro pachatele menší riziko)

**Za spáchané trestné činy** může soud uložit **pouze tyto tresty**:

- a) odnětí svobody,
- b) obecně prospěšné práce,
- c) ztrátu čestných titulů a vyznamenání,
- d) ztrátu vojenské hodnosti,
- e) zákaz činnosti,
- f) propadnutí majetku,
- g) peněžitý trest,
- h) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- ch) vyhoštění,
- i) zákaz pobytu.

---

<sup>11</sup> SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie: 1. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. Str. 18.

**Trest odnětí svobody** se ukládá **nejvýše na patnáct let**. Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři roky, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. Trest odnětí svobody se vykonává podle zvláštního zákona ve věznicích.

**Výjimečným trestem** se rozumí jednak trest odnětí svobody nad patnáct až **do dvaceti pěti let**, a jednak trest odnětí svobody **na doživotí**. Výjimečný trest může být uložen jen za trestný čin, u něhož to tento zákon ve zvláštní části dovoluje. Uloží-li soud takový trest, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.

Výjimečný trest odnětí svobody může soud uložit pouze tehdy, jestliže stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost je velmi vysoký nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal trestný čin vraždy podle § 219 odst. 2, nebo který při trestném činu vlastizrady (§ 91), teroru podle (§ 93), teroristického útoku (§ 95), obecného ohrožení podle § 179 odst. 3 nebo genocidia (§ 259) zavinil smrt jiného úmyslně, a to za podmínek, že:

- a) stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký, vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku, a
- b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let.

Za podmínek uvedených v odstavci 3 § 29 TZ může soud uložit trest odnětí svobody na doživotí rovněž pachateli, který spáchal trestný čin ublížení

na zdraví podle § 222 odst. 3, trestný čin loupeže podle § 234 odst. 3, trestný čin braní rukojmí podle § 234a odst. 3, trestný čin vydírání podle § 235 odst. 4, trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 4 nebo trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 4 opakovaně a byl již pro takový trestný čin potrestán.<sup>12</sup>

#### „Trest má tyto funkce:

- informační - konstatuje nesprávnost chování apod.
- motivační - zlepšit chování, prospěch
- vztahovou - vyjádření negativního vztahu – často domnělého
- preventivní – vyvarovat se toho, co k trestu vedlo

Trest v sobě rovněž obsahuje **odplatný moment**, a to i tehdy, je-li chápán trestajícím v jakékoliv výše naznačené funkci.

Trest by měl být pro zločince **neúměrným rizikem** ve smyslu vysoké pravděpodobnosti dopadení a neodvratnosti odsouzení.

#### Trest by měl být pro pachatele:

- citelný,
- až na výjimky jistý,
- následovat co nejrychleji po provinění.“<sup>13</sup>

## 2.5 Účel trestu

Jednou z funkcí trestní represe je uložení sankce. V každém odsuzujícím rozsudku soud dokazuje, že spáchané jednání je trestným činem, tedy toto jednání označuje za společensky škodlivé a zavrženíhodné. Pachatele za jeho spáchání odsuzuje a pak teprve mu ukládá sankci. Ukládání trestů implikuje však řadu otázek: zda je trest cílem „sám o sobě“ nebo prostředkem k dosažení jiných či

---

<sup>12</sup> *Trestní zákon č. 140/61 Sb.*, v platném znění. § 27-29.

<sup>13</sup> SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie: 1 díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. Str. 18.

dalších výsledků (převýchovy pachatele, odstrašení dalších potenciálních pachatelů aj.) jak určit přiměřenost trestu (vzhledem k závažnosti spáchaného činu, vzhledem k nebezpečnosti pachatele, k možnostem jeho převýchovy apod.), jaký je vztah mezi spravedlností trestu a jeho zákonností aj. Naznačenými problémy se zabývá trestně právní nauka.

#### **Koncepce zabývající se funkcí trestání:**

- **Retributivní (odplatná)** - považuje trest za přirozený důsledek kriminálního jednání, uložení trestu je „zrcadlovým odrazem“ spáchaného trestného činu.
- **Teorie odstrašení** - spatřuje význam trestu především v tom, že odrazuje pachatele od dalšího kriminálního chování (individuální prevence) a stejný účinek má i na ostatní jedince, kteří se mohou stát potenciálními pachateli (generální prevence).
- **Rehabilitační (nápravná) teorie** - spatřuje jediný (a ospravedlnitelný) cíl trestání v tom, aby pachateli bylo poskytnuto v rámci trestního řízení a zejména při výkonu uloženého trestu takové odborné zacházení, které potlačí (či odstraní) příčiny, proč trestný čin spáchal.
- **Eliminační teorie (vylučovací teorie)** - spatřuje účel trestání v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od ostatní společnosti; tato izolace má být nejen nejcitelnější újmou pro pachatele, ale i nejlepší ochranou pro společnost.
- **Teorie restituční (kompenzační)** - zdůrazňuje význam odstranění následků trestného činu a význam náhrady škody, kterou utrpěla jeho oběť. Trest podle této teorie má především směřovat k tomu, aby byla obnovena rovnováha v sociálních vztazích porušená trestným činem a aby byly uspokojeny nároky poškozených osob.
- **Smišžené teorie** - mnoho států uplatňuje smíšené prvky výše zmíněných teorií.<sup>14</sup>

---

<sup>14</sup> SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie: 1 díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2007. Str. 20-22.



**Trest odnětí svobody má d v o j í účel:**

1. **Ochrana společnosti** před omezováním práv všech občanů kriminálním chováním jedinců, resp. skupin.
2. **Odstrašení** delikventů od další kriminální činnosti. Je obecně známo, že tohoto cíle se dosahuje mnohem hůře. U socializovaných lidí stačí pouhá hrozba sankcí, spojení s anticipovanými pocity viny a hanby. U recidivistů jsou běžné tresty zcela neúčinné, neboť jsou na takový způsob života adaptováni. A za určitých okolností může trest odnětí svobody plnit tento účel u lidí, kteří se provinili poprvé.

## **2.6 Výkon trestu**

### **2.6.1 Přijímání odsouzených do výkonu trestu**

Do výkonu trestu lze přijmout odsouzeného jen na základě písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem. Není-li k nařízení výkonu trestu připojeno písemné vyhotovení pravomocného rozsudku, soud je věznici zašle dodatečně. Při přijetí do výkonu trestu musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi podle tohoto zákona, řádem výkonu trestu a s vnitřním řádem věznice.

## 2.6.2 Umíst'ování odsouzených

Odděleně se umísťují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování,
- f) s uloženým ochranným léčením.

## 2.6.3 Diferenciace věznic

Trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve **čtyřech** základních typech věznic:

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.

Způsob výkonu trestu v jednotlivých typech věznic upravuje zvláštní zákon.

**Soud zpravidla zařadí do věznice:**

- a) **s dohledem** pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,

- b) **s dozorem** pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
- c) **s ostrahou** pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem,
- d) **se zvýšenou ostrahou** pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.

Soud může zařadit pachatele do jiného typu věznice, než do které má být podle zákona zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude jeho náprava v jiném typu věznice lépe zaručena. Do věznice se zvýšenou ostrahou zařadí však vždy pachatele, jemuž byl uložen výjimečný trest. Do věznice s dohledem a věznice s dozorem zpravidla nezařadí pachatele, kterému byl vedle trestu odnětí svobody uložen trest vyhoštění, a pachatele, který se má na základě rozhodnutí soudu podrobit ochrannému léčení v ústavní formě.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> Trestní zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění. § 39, 39a.

## 2.6.4 Práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

**P r á v a** odsouzených lze rozdělit do tří základních skupin:

1/ **právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče.** Zajištění této skupiny potřeb směřuje k vytváření nezbytných podmínek pro přiměřený **duševní, fyzický rozvoj odsouzených**; např. právo na ubytovací plochu nejméně 4 m<sup>2</sup>, právo na nepřetržitou 8 hodinovou dobu ke spánku, dobu potřebnou k osobní hygieně a úklidu, právo nejméně na jednu hodinovou vycházku a na přiměřené osobní volno, právo na stravování třikrát denně.

2/ Tato skupina práv odsouzených se týká **udržování nebo případného navazování sociálních vztahů**. Rozsah některých práv je ale podmíněn kvalitou chování posuzovanou z hlediska míry plnění povinností vymezených zákonem. Čím je chování vězněného aktivnější s pozitivním sociálním zaměřením, tím se rozšiřuje rozsah některých práv, v opačném směřování chování vězněného dochází k omezení (odměny a tresty). Patří sem:

- **právo na nákup potravin** a věci osobní potřeby,
- **právo přijímání návštěv** blízkých osob a s tím spojené případné opuštění věznice na vymezený počet hodin,
- **právo na příjem balíčků**, přijímání a odesílání korespondence,
- **právo na příjem peněz**, kterému mu mohou být do věznice zasílány, jsou ukládány na účet vězněného který je zřízen a veden věznicí. Disponování s penězi je podmíněno řádným splácením soudních pohledávek, vyživovací povinností, povinností platit náklady výkonu trestu, priority splátek jsou stanoveny interní normou,

- **právo na uspokojování kulturních potřeb**, což představuje zajištění práva odebírat na vlastní náklady a číst denní tisk, časopisy, knihy nebo si je vypůjčit ve vězeňské knihovně dle osobního zájmu,
- odsouzený **má právo na duchovní službu a také využití speciální služby odborníků** – psychologa, psychiatra, sociálního pracovníka, speciálního pedagoga, právníka k řešení svých osobních problémů (tyto služby jsou poskytovány bezplatně),
- odsouzenému se v odůvodněných případech **umožní použít telefon ke kontaktu**. S osobou blízkou nebo osobou, která má na něj pozitivní vliv, náklady jsou hrazeny odsouzenými,
- **odsouzený má právo na ochranu svých práv**, k uplatnění těchto práv a oprávněných zájmů může odsouzený podávat stížnosti a žádosti příslušným orgánům České republiky, stejně tak i orgánům působících v zahraničí a to stejným způsobem, jako je tomu u obviněných.

3/ Po dobu výkonu trestu odnětí svobody **jsou odsouzení povinni podrobit se omezení** některých práv a svobod, které jsou v rozporu s účelem výkonu trestu anebo vzhledem k výkonu trestu nemohou být uplatněna. Omezení se vztahují na nedotknutelnost osoby a soukromí, svobodu pobytu a pohybu, zachování listovního tajemství, tajemství jejich písemností, právo svobodné volby povolání.

Odsouzení jsou po dobu VTOS zbaveni práva: na stávku, zdržovat se práva, sdružovat se ve spolcích, společnostech, podnikat, provozovat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení, zakládat politická hnutí ve VTOS, vykonávat volené i jiné veřejné funkce.<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: Kriminologický pohled na terciární prevenci*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. Str. 85-86.

**P o v i n n o s t i** jsou podrobně taxativně vymezeny a lze je rozdělit do tří skupin.

**1/ Dodržovat pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy Vězeňské služby:**

- řádně plnit pracovní úkoly, pokud je odsouzený do práce zařazen,
- plnit úkoly vyplývající z programu zacházení,
- šetrně zacházet se svěřenými věcmi,
- nepoškozovat cizí majetek,
- dodržovat zásady slušného chování v sociálním kontaktu,
- zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice,
- dodržovat další speciální právní předpisy.

**2/ Odsouzený je také p o v i n e n:**

- podrobit se osobním prohlídkám, zdravotním prohlídkám,
- uhradit náklady za zdravotní péči, která není již hrazena zdravotní pojišťovnou a dále i nově regulační poplatky,
- uhradit škody způsobené samotným odsouzeným, neprodleně oznámit situaci, kde jsou rizika vzniku škody, ohrožení prostředí věznice,
- povinnosti hradit náklady VTOS i když nepracuje,
- hradit si zdravotní pojištění i v případě, kdy nepracuje.

**3/ Odsouzený n e s m í :**

- navazovat nedovolené styky s osobami v rozporu se zákonem,
- vyrábět, přechovávat, konzumovat alkohol a jiné psychotropní látky,
- přechovávat nebo vyrábět nedovolené předměty,
- přechovávat tiskoviny propagující hrubost, jakýkoli druh nesnášenlivosti, návody na výrobu výbušnin, jedů,
- hrát hazardní hry,

- tetovat sebe nebo jiné,
- předstírat poruchu zdraví, sebepoškozovat se,
- bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, darovat a směňovat věci.<sup>17</sup>

Pro řešení kázeňské praxe jsou zákonem stanoveny **kázeňské odměny**, které stimulují odpovědné plnění povinností odsouzeného a podněcují spolupráci odsouzeného při naplňování účelu výkonu trestu:

- pochvala,
- mimořádné zvýšení doby trvání návštěvy během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,
- povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,
- zvýšení kapesného nejvýše o 1/3 až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,
- rozšíření osobního volna na sportovní kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu jednoho měsíce,
- povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,
- přerušování výkonu trestu.

**Neplnění uložených povinností, zaviněné porušení** zákonem stanovených povinností, pořádku a kázně je kázeňským přestupkem, za který lze uložit následující **kázeňské tresty**:

- důtku,
- snížení kapesného nejvýše o 1/3 až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- zákaz přijetí 1 balíčku v kalendářním roce,
- pokuta do výše 1 000 Kč,

<sup>17</sup> *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č.169/99 Sb., v platném znění. § 28.*

- propadnutí věci,
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených programů zacházení,
- celodenní umístění do uzavřené oddělení až na 20 dnů,
- umístění do samovazby až na 20 dnů,
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.<sup>18</sup>

### **2.6.5 Sociální podmínky odsouzených a poskytování zdravotní péče**

- Odsouzeným se poskytuje pravidelná strava za podmínek a v hodnotách, které odpovídají požadavku udržení zdraví a přihlížejí k jeho zdravotnímu stavu, věku a obtížnosti vykonávané práce. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se přitom přihlíží k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených.
- Každý odsouzený musí mít zabezpečeno lůžko a prostor pro uložení osobních věcí.
- Odívání odsouzených musí odpovídat klimatickým podmínkám a musí dostatečně chránit jejich zdraví.
- Odsouzeným se zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno.
- Odsouzený má právo na zdravotní péči v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu.
- Odsouzený s těžkým zdravotním postižením má právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu.
- Odsouzenému, který není zařazen do práce, poskytuje věznice sociální kapesné v případě, že neodmítl bez závažného důvodu

---

<sup>18</sup> *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č. 169/99 Sb., v platném znění.* § 45,46.



práci a neměl v období jednoho kalendářního měsíce jiný příjem nebo jinou hotovost ve výši alespoň 100 Kč.

- Výše sociálního kapesného činí 100 Kč za období jednoho kalendářního měsíce.
- Závažné onemocnění odsouzeného nebo o jeho úrazu, vyžadujícím hospitalizaci, vyrozumí věznice bez odkladu manželku, družku nebo rodiče odsouzeného, anebo jeho děti, pokud to odpovídá jejich věku, jestliže tak odsouzený nemůže učinit sám. Není-li těchto osob, vyrozumí věznice osobu, kterou odsouzený určí. Věznice vždy vyrozumí bez odkladu některou z těchto osob v případě, že dojde k úmrtí odsouzeného.

## **2.6.6 Důvody propuštění na svobodu**

**Věznice propustí odsouzeného z výkonu trestu, jestliže:**

- a) uplynula doba trestu stanovená v pravomocném a vykonatelném rozhodnutí soudu a Vězeňské službě nebylo doručeno nařízení soudu k výkonu dalšího trestu,
- b) obdržela písemný příkaz, aby odsouzený byl propuštěn na svobodu, vydaný soudem na základě jeho rozhodnutí,
- c) propuštění nařídil státní zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu, nebo
- d) o propuštění rozhodl prezident republiky při udělování milosti nebo ministr při výkonu svých oprávnění podle trestního řádu.<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č. 169/99 Sb., v platném znění. § 16, § 73.*

## 2.6.7 Spolupráce s ostatními orgány

Po dobu výkonu trestu věznice vytvářejí předpoklady pro plynulý přechod odsouzených do samostatného způsobu života po propuštění z výkonu trestu. Přitom úzce spolupracují s příslušnými orgány, jako jsou například: úřady práce, kurátoři pro dospělé, Česká správa sociálního zabezpečení, Okresní správa sociálního zabezpečení, Probační a mediační služba, neziskové organizace (ubytovny, azylové domy), sociální odbory na obecních úradech. Poskytují včas potřebné informace a umožňují jim průběžný kontakt s odsouzeným.

## 2.6.8 Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody

Již v úvodu bylo řečeno, že omezení svobody je pro člověka velkým zásahem do života, i když za to, že se dostal až do vězení, si může sám. Každý člověk jako osobnost se od ostatních lidí liší, proto každý jedinec snáší pobyt ve věznici jinak. Někdo je psychicky deprivován, jiný se přizpůsobí, protože mu nic jiného nezbyvá, ale jsou i tací, kteří nepocítují žádné velké změny. Pojdme se na tyto důsledky ale podívat i z odborného hlediska.

Podle právních norem je trest projevem odmítnutí určitého chování, ale fakticky se svými psychosociálními důsledky projevuje jako zavržení člověka, který se takto choval, a jeho vyloučení ze společnosti. Jedinec, jenž byl trestán, získává „**n á l e p k u**“ **k r i m i n á l n í k a**.

V souvislosti s pobytem ve vězení obvykle **t r e s t a n ý z t r á c í** :

- a) zaměstnání (pokud v době před nástupem výkonu trestu nějaké měl) a tím i svou profesní roli,
- b) často se mu rozpadá manželství, resp. ho odmítne rodina, ztrácí i další sociální vztahy, tzn. nebude mít potřebné zázemí, často ani bydliště,
- c) ztrácí své vědomosti, dovednosti a návyky.

Všechny uvedené následky mohou zásadním způsobem změnit život člověka i po skončení výkonu trestu. Mohou jej změnit tak dokonale, že už nebude schopen začít znovu sám a bez podpory žít normálním způsobem. Na druhé straně je třeba vzít v úvahu, že mnozí trestaní, zejména recidivisté, žádoucí dovednosti a návyky nikdy neměli a na svobodě se chovají způsobem neúnosným v rodině i zaměstnání.

Pobyt ve vězení znamená ztrátu svobody a z toho vyplývá strádání v oblasti mnoha dalších potřeb i lidských práv. Vězení je sociálním prostředím, které se značně odlišuje od prostředí běžného života. Vězeň se může jen minimálně samostatně rozhodovat, stává se pasivním objektem působení vězeňského systému. Ztrácí na určitou dobu většinu svých rolí, které měl na svobodě. Jeho vnucenou, aktuálně dominantní rolí je role trestaného, vyloučeného ze společnosti. Trest odnětí svobody mění prožívání, uvažování i chování vězně.

## 2.6.9 Prizonizace

„Adaptace na život ve vězení se označuje jako prizonizace. Má dvě důležité složky:

- 1) **Institucionalizace** - označuje skutečnost, že se člověk adaptuje na vysoce organizovaný způsob života ve vězení spojený se ztrátou samostatnosti a iniciativy. Z toho vyplývá změna jeho postojů, vzorců chování i obranných mechanismů. Postupně dochází ke ztrátě aktivity, až k apatii, k zúžení zájmových aktivit, k úpadku většiny kompetencí. Osobnost dlouhodobě nebo opakovaně trestaného v mnoha složkách degraduje. Odnaučí se samostatně rozhodovat a ztratí schopnost plánovat.
- 2) **Ideologizace** - znamená přijetí norem a pravidel vězeňského prostředí. Mezi vězni a vězeňským personálem je jednoznačná hranice. Adaptace

na nové prostředí se projevuje i přijetím specifického žargonu, který je jedním ze znaků potvrzujících specifičnost skupiny vězňů a jejich vymezení.“<sup>20</sup>

Důležitým problémem je míra pocitu viny a tomu odpovídající pocit oprávněnosti trestu. Značná část trestaných, zejména recidivistů s narušenou osobností, pocit viny nemá. Jsou přesvědčeni, že za jejich problémy může někdo jiný.

Vězni vytvářejí specifickou sociální skupinu, která má svou strukturu, hierarchii rolí se specifickými statuty a tím jsou vymezena i jejich pravidla chování a sociální vztahy.

## 2.7 Postpenitenciární péče

### 2.7.1 Sociální postavení osoby navrácené z výkonu trestu

Pobyt ve vězení představuje pro mnohé osoby, které prošly výkonem trestu odnětí svobody **sociální stigma**, kterého se nelze snadno zbavit. Velká část společnosti trestané lidi spíše neakceptuje a jejich hodnocení i očekávání budoucího chování bývá negativní. Těžko získávají důvěru, bývají odmítáni a generalizovaně nepříznivě posuzováni. Laická veřejnost je přesvědčena, že **si nezaslouží žádné ohledy ani pomoc**, protože si svou situaci zavinili sami, a navíc **nevěří, že by se mohli napravit** a žít přijatelným způsobem. **Nálepka trestaného** ztěžuje člověku jeho další adaptaci na život na svobodě (těžko shání práci, ubytování, lidé mu nedůvěřují apod.) a je předpokladem k fixaci nežádoucího

---

<sup>20</sup> VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. Str. 820.

způsobu chování. Někdy může přispět k rozvoji celoživotní kriminální kariéry těchto lidí. Na druhé straně je fakt, že pro mnohé z nich nejsou postoje společnosti důležité a jejich další jednání stejně neovlivní.

V době výkonu trestu má být odsouzený připravován pro život na svobodě, učit se sociálně přijatelným způsobům chování, sebeovládání, vytváření vhodných strategií apod. Propuštění na svobodu představuje tím větší zátěž, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat tzv. „krizi ze svobody“, která je jakýmsi traumatem z náhlé změny prostředí.

Propuštěný člověk často **nemá sociální zázemí**, nemá kam jít, nikam nepatří, nikdo na něj nečeká. Lepší perspektivu mají samozřejmě ti, jejichž sociální zázemí se zachovalo. Kontakt s bývalými spoluvězni zvyšuje riziko recidivy kriminálního chování, ale často neexistuje nikdo jiný, kdo by tyto lidi akceptoval.

- **Chybí finanční prostředky a motivace k práci.** Tito lidé nebývají schopni zvládnout zátěž stereotypu a námahy, které pracovní poměr přináší. Další zátěží je malá nabídka možného zaměstnání (roli hraje výpis z rejstříku trestu) a nezájem společnosti přijmou do pracovního poměru člověka, který přichází „z kriminálu“.
- Dlouhodobé omezení v uspokojování potřeb navozuje **nereálná očekávání** a motivace k jejich bezodkladnému nasycení. (Propuštěný vězeň si chce rychle užít všechno, co nebylo ve vězení možné).

## **2.7.2 Adaptační problémy po propuštění z výkonu trestu**

Adaptace na vězeňské prostředí vede u většiny osob ke ztrátě mnoha dovedností, návyků a tak je třeba pokračovat v podpoře a vedení jeho života i po jeho propuštění.

Na úspěšnosti zvládnutí adaptační fáze se podílí dvě skupiny faktorů:

1. **Osobnost propuštěného člověka**, jeho zkušenosti, motivace a kompetence, odolnost k zátěži apod.
2. **Objektivní faktory**, tj. podmínky, do nichž se člověk vrací (bydlení, možnost práce, zachované sociální vztahy apod.).

**Propuštění na svobodu představuje určitou psychickou zátěž.** Tato zátěž je tím větší, čím déle byl člověk uvězněn. Propuštěný může prožívat „krizi ze svobody“, která je jakýmsi traumatem z náhlé a zásadní změny prostředí. **K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v adaptační fázi.** Je to období, kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí, které má větší nároky na jeho samostatnost. Toto období trvá individuálně dlouhou dobu.<sup>21</sup>

**K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v tzv. adaptační fázi.** Je to období, kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí a to s většími nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. Toto období trvá individuálně dlouhou dobu.

### 2.7.3 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále jen PMS) je specializovaná sociální služba působící v rámci Ministerstva spravedlnosti České republiky. Pracují v ní úředníci a asistenti PMS. Její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. PMS přispívá k naplňování trestní spravedlnosti, v rámci trestního řízení je pověřena výkonem probace a poskytováním mediace.

---

<sup>21</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál, 2002. Str. 421,422,424, 425.

„**Probaci** se rozumí organizace a výkon dohledu nad obviněným, kontrola výkonu trestu nespojených s odnětím svobody, individuální pomoc obviněnému, jeho pozitivní motivování, působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

**Mediace** v obecném slova smyslu představuje alternativní metodu řešení konfliktů, při níž osoba, která zaujímá vyvážené postavení ke všem stranám sporu (mediátor), pomáhá nalézt přijatelné řešení dané situace s cílem urovnat vzájemné vztahy stran. **Mediací v trestním řízení** rozumíme podle uvedeného zákona „mimosoudní zprostředkování“ za účelem řešení sporu mezi poškozeným a obviněným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávanou v souvislosti s trestním zařízením. Mediace lze provést jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

**Cílovou skupinou PMS** jsou osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem (byly obviněny nebo odsouzeny za trestný čin), a osoby, jež byly trestným činem poškozeny.

PMS pracuje s dospělými pachateli trestných činů, s mladistvými pachateli provinění (15-18let), i s dětmi mladšími patnácti let, které se dopustily činu, který se u právně odpovědných osob pokládá za trestný.

## **Cíle působení PMS**

Činnost PMS směřuje k tomu, aby byly naplněny následující tři základní cíle:

1. **integrace obviněného** - PMS směřuje k začlenění obviněného do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který usiluje o obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, o jeho uplatnění a seberealizaci.

2. **Participace poškozeného** - PMS se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry a v právní systém.
3. **Ochrana společnosti** – PMS přispívá k ochraně společnosti řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a zajištěním uložených alternativních trestů a opatření.“<sup>22</sup>

## 2.7.4 Práce sociálního kurátora

**Sociální kurátoři** pro dospělé (koordinátoři sociální pomoci lidem s problémy sociální integrace) jsou pracovníky sociálních odborů obecních úřadů s přenesenou působností. Poskytují sociální pomoc dospělým občanům společensky nepřizpůsobeným, zejména: občanům propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, vazby, občanům závislým na alkoholu nebo jiných drogách, občanům žijícím nedůstojným způsobem života, občanům propuštěným ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti.

### Vymezení činností sociálního kurátora v oblasti přímé práce s klientem

- Aplikuje metody kontinuální sociální práce, kterými minimalizuje následky nepříznivé sociální situace klientů.
- Usiluje o vytvoření optimálního socioterapeutického vztahu s klientem a pomáhá mu formulovat cíle spolupráce a nabízí klientovi alternativy strategií k jejich dosažení.
- V rámci základního sociálního poradenství poskytuje klientům informace potřebné k překonání jejich nepříznivé životní situace.

---

<sup>22</sup> MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. Str. 283,284.



- V rámci odborného sociálního poradenství pomáhá klientům zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, snaží se zabránit sociální izolaci klientů, pomáhá jim při uplatňování práv a oprávněných zájmů, je klientům nápomocen při obstarávání osobních záležitostí a realizuje sociálně terapeutické činnosti, které se zaměřují na obnovení vztahů klientů s jejich okolím, jejich praktických schopností a dovedností.
- Pomáhá zmírnit dopad vlivu rizikových skupin na klienta.
- Vypracovává program individuálního motivačního postupu při řešení aktuální situace klientů, kteří se ocitli v hmotné nouzi tak, aby došlo k odvrácení sociálního vyloučení těchto klientů.
- Kontaktuje klienty ve věznicích, ve školských zařízeních zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu, v léčebnách, nouzových nocleznách a dalších zařízeních poskytujících sociální služby. Společně s odborníky v těchto zařízeních připravuje plynulý přechod klientů do života mimo tato zařízení a napomáhá jejich následné adaptaci.
- Vyhledává zájemce o sociální služby v jejich přirozeném prostředí.
- Vyjednává v zájmu klientů, je-li k tomu klienty zmocněn, především záležitosti spojené s ubytováním, zaměstnáním, zdravotním a materiálním zabezpečením po návratu do běžného života.
- Na požádání poskytuje klientům asistenci při různých jednáních.
- Rozhoduje o přiznání mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením, dávku vyplácí a eviduje. Při rozhodování o této dávce spolupracuje s příslušným zaměstnancem pověřeného obecního úřadu, pokud jde o zjištění plnění podmínek uvedených v § 2 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. v platném znění.
- Spolupracuje s rodinami klientů s cílem obnovit nebo zlepšit vzájemné vztahy.
- Spolupracuje se školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, se soudy, s Policií ČR, s Vězeňskou službou České republiky, s Probační a mediační službou České republiky, se zdravotnickými zařízeními, se správními úřady a územními samosprávnými celky.

- Dodržuje profesní etiku stanovenou Etickým kodexem Společnosti sociálních pracovníků ČR.
- Účastní se odborných konferencí, seminářů a celoživotního vzdělávání.

### **Vymezení činností sociálního kurátora v oblasti výkonu koordinační činnosti**

- Mapuje a vyhodnocuje potřeby uživatelů sociální služby.
- Mapuje a vyhodnocuje aktuální stav poskytovaných služeb v regionu pro danou cílovou skupinu a aktivně spolupracuje se všemi subjekty pomoci osobám ohroženým sociálním vyloučením, formuje sociální síť poskytovatelů sociálních služeb, kterou využívá při práci s uživateli.
- Iniciuje vznik chybějících sociálních služeb pro cílovou skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením.
- Vzdělává se tak, aby jeho odbornost vždy odpovídala požadavkům praxe, zúčastňuje se vzdělávacích akcí důležitých pro výkon jeho profese, spolupodílí se na plánování vzdělávacích akcí.

### **Kompetence sociálních kurátorů v oblasti přímé práce s klientem**

Sociální kurátor při přímé práci s klientem působí v oblasti přenesené působnosti, tj. v oblasti výkonu státní správy, která je zajišťována obecními úřady obcí s rozšířenou působností, z čehož vyplývají povinnosti uvedené v legislativní části.

V rámci základního sociálního poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Podle § 3 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, se jedná o:

- a) poskytnutí informace směřující k řešení nepříznivé sociální situace prostřednictvím sociální služby,
- b) poskytnutí informace o možnostech výběru druhu sociálních služeb podle potřeb uživatelů a informace o jiných formách pomoci (např. o dávkách pomoci v hmotné nouzi), informace o dalších sociálních službách, aktivitách a možných zdrojích pomoci,
- c) poskytnutí informace o základních právech a povinnostech uživatele, zejména v souvislosti s poskytováním sociálních služeb, a o možnostech využívání běžně dostupných zdrojů pro zabránění sociálního vyloučení a zabránění vzniku závislosti na sociální službě,
- d) poskytnutí informace o možnostech podpory členů rodiny v případech, kdy se spolupodílejí na péči o osobu, a to jak ve formě péče o osobu ve společné domácnosti, tak ve smyslu zájmu o řešení její situace.

V rámci odborného sociálního poradenství podle § 4 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách, poskytuje:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, zejména zprostředkování navazujících služeb a kontaktů,
- b) sociálně terapeutické činnosti: jako je poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, psychologie a v oblasti vzdělávání,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.<sup>23</sup>

Kurátor rozhoduje o přiznání a výši mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením, dávku vyplácí a eviduje. Sociální kurátor podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi vede agendu

---

<sup>23</sup> GOJOVÁ, Alice. HORTVÍKOVÁ, Petra a kol. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. 1. vyd. Ostrava: Pitstopmedia, 2007. Str. 13,15,25,27.

poskytování dávek mimořádné okamžité pomoci osobám uvedeným v odst. 6 § 2 zákona č. 111/2006 Sb., k tomu zpracovává žádosti osob ohrožených sociálním vyloučením, podané na předepsaném tiskopisu prostřednictvím aplikačního programu OK nouze, a poskytuje finanční dávku mimořádné okamžité pomoci, popř. může klientovi poskytnout věcnou dávku (např. stravenky do předjednaných zařízení, která zajišťují stravování apod.). Výše mimořádné okamžité pomoci osobě uvedené v § 2 odst. 6 se stanoví jednorázově ve výši 1 000 Kč s ohledem na okamžité nezbytné potřeby; celková výše mimořádné okamžité pomoci se stanoví s přihlédnutím k úložnému a k prostředkům, které obdrží osoba při propuštění ze školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce.

## **3 PRAKTICKÁ ČÁST**

### **3.1 Cíl práce**

Cílem této bakalářské práce je sociodemografická statistika osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2007 s trvalým bydlištěm v Chomutově. Konkrétní zaměření se týká některých osobních a demografických charakteristik propuštěných vězňů.

### **3.2 Seznámení se vzorkem respondentů**

Pracuji na Magistrátu města Chomutova. K hlavní náplni mé práce patří poskytování dávek hmotné nouze. Dále do mé kompetence spadá umístování lidí do domu s pečovatelskou službou a vykonávám funkci opatrovníka občanům, kteří byli zbaveni či omezeni k právním způsobilostem. Též zastupuji kurátorku pro dospělé (máme společnou kancelář), tj. koordinátorku pro osoby nepřizpůsobivé – např. navrátilce z výkonu trestu, různých ústavů, dětských domovů, léčeben apod. Mezi našimi klienty jsou i lidé bez domova, lidé závislí na návykových látkách ad. Takřka denně se tedy setkávám s lidmi, kteří prošli výkonem trestu odnětí svobody a ne jednou. Po pěti letech, kdy tuto práci vykonávám, jsem si začala klást otázky týkající se podrobnějších údajů o lidech vracejících se z výkonu trestu, na které bych ráda zodpověděla. Proto jsem si toto téma vybrala do této bakalářské práce.

V roce 2007 bylo propuštěno z VTOS celkem 202 osob, které měly trvalé bydliště v městě Chomutov. Tento údaj lze porovnat s údaji MPSV (viz příloha č. 1,2), kde je uveden přehled jednotlivých krajů s počty propuštěných osob za rok 2007. Ústecký kraj tak zaujímá druhé místo po překvapivě prvním Moravskoslezském kraji.

Průzkumný vzorek tvořil náhodný výběr p a d e s á t i osob s trvalým pobytem v Chomutově, které se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2007.

### 3.3 Základní průzkumná metoda

Jako průzkumnou metodu jsem použila analýzu spisové dokumentace – spisy vedené na Magistrátu města Chomutova. Pomocí této metody jsem získala údaje, ze kterých jsem mohla v průběhu své práce čerpat.

Jednalo se o kurátorské spisy, tj. spisy, ve kterých jsou vedeny veškeré informace ohledně výkonu trestu odnětí svobody každého klienta (spáchaný trestný čin, nástup a konec výkonu trestu, rodinná a sociální anamnéza, hodnocení odsouzeného věznicí, jeho korespondence atd.) s trvalým bydlištěm v Chomutově.

### 3.4 Stanovení předpokladů

1. 70 % osob vykonalo trest za majetkovou trestnou činnost.
2. 60 % osob bylo ve věku do 35 let.
3. 70 % osob alespoň jednou již ve výkonu trestu odnětí svobody bylo.
4. Z celkového počtu osob bylo ve výkonu trestu pouze 2 % žen.
5. Další ukazatele osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zjištěných při analýze spisové dokumentace.

## 3.5 Předpoklady

### 3.5.1 Předpoklad č. 1

PŘEDPOKLÁDÁM, ŽE VÍCE JAK 70 % OSOB VYKONALO TREST ODNĚTÍ SVOBODY ZA MAJETKOVOU TRESTNOU ČINNOST.

Žiji v příhraničním městě na severu Čech, které lze charakterizovat velmi vysokou nezaměstnaností, velkým výskytem prostituce, výrobou a užíváním návykových látek, migrací osob a ve velké míře i zastoupením občanů národnostních menšin, zejména Romů, Vietnamců a občanů bývalého Sovětského svazu. Za nákupy a různými službami sem jezdí velký počet občanů Spolkové republiky Německo. Na nichž se velmi často dopouštějí nepřizpůsobiví občané majetkové trestné činnosti. Ve městě máme několik rizikových lokalit, kde se sdružují sociálně patologicky jednající lidé. Z různých zpráv se můžeme dočíst, že právě Chomutov je druhé nejnebezpečnější město naší republiky.

Vzhledem k výše citované skladbě obyvatel, vysoké nezaměstnanosti lze tedy předpokládat, že majetkové trestné činy budou mít velmi velké zastoupení, i když je téměř celé město pod dohledem kamer napojených na městskou policii.

Celkový výčet trestných činností je větší, než vybraný vzorek, jelikož pod jeden skutek, za který byla osoba souzena lze zahrnout i několik trestných činů najednou, proto jim mohou být uloženy souhrnné nebo úhrnné tresty.

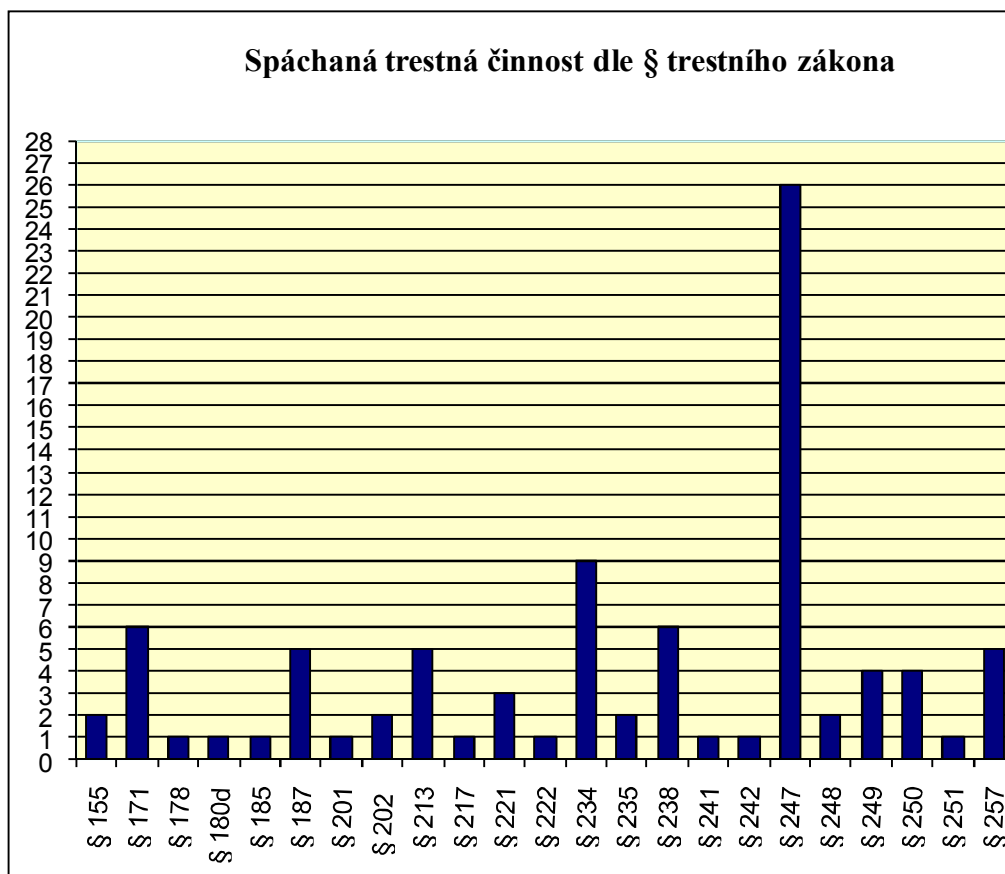
Tabulka č. 1

Spáchaná trestná činnost dle paragrafů trestního zákona									
§ 155	§ 171	§ 178	§ 180d	§ 185	§ 187	§ 201	§ 202	§ 213	§ 217
2	6	1	1	1	5	1	2	5	1

§ 221	§ 222	§ 234	§ 235	§ 238	§ 241	§ 242	§ 247	§ 248	§ 249
3	1	9	3	6	1	1	26	2	4

§ 250	§ 251	§ 257
4	1	5

Graf č. 1



Tento graf nám jednoznačně ukazuje trestný čin krádeže jako nejčastěji páchaný trestný čin. Za ním následuje trestný čin loupeže.

Legenda k paragrafovému znění (dle Trestního zákona č. 140/1961 Sb.) :

- § 155 – útok na veřejného činitele
- § 171 – maření výkonu úředního rozhodnutí
- § 178 – neoprávněné nakládání s osobními údaji
- § 180d – řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění
- § 185 – nedovolené ozbrojování
- § 187 – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek
- § 201 – ohrožení pod vlivem návykové látky
- § 202 – výtržnictví
- § 213 – zanedbání povinné výživy

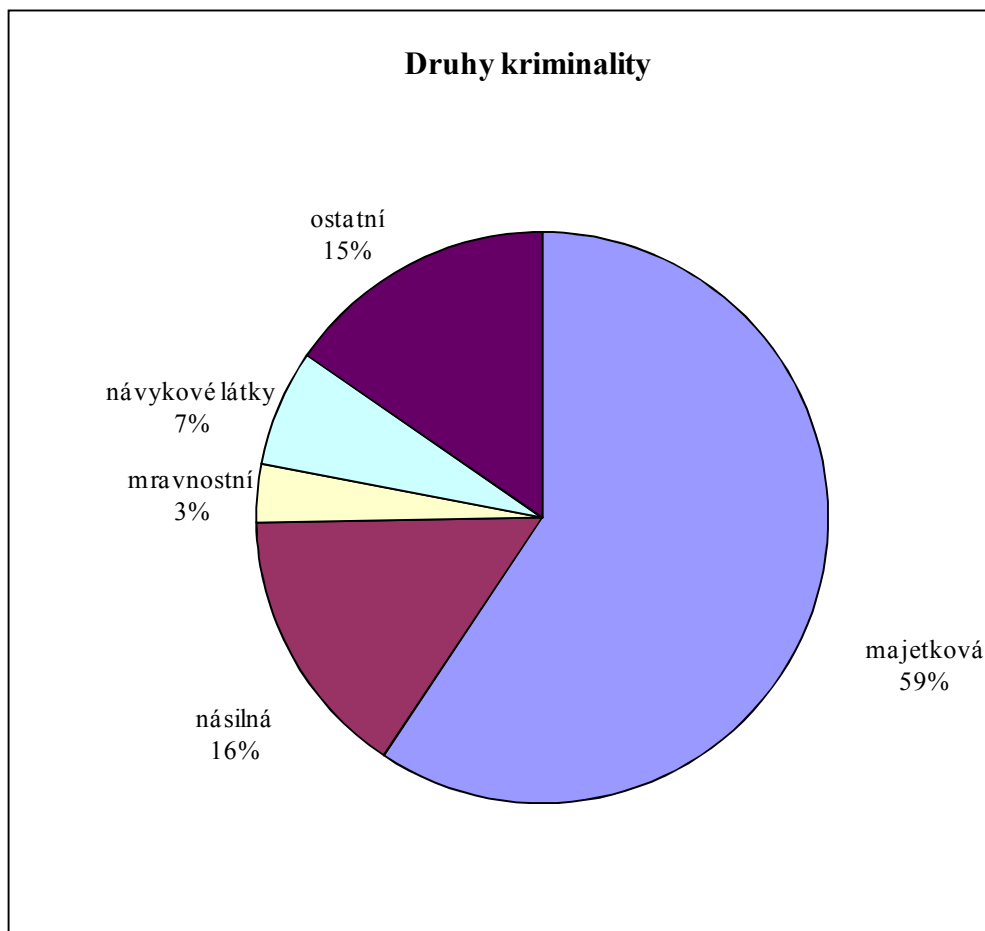


- § 217 – ohrožování mravní výchovy mládeže
- § 221 – úmyslné ublížení na zdraví
- § 222 – úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví
- § 234 – loupež
- § 235 – vydírání
- § 238 – porušování domovní svobody
- § 241 – znásilnění
- § 242 – pohlavní zneužití ( soulož s osobou mladší patnácti let )
- § 247 – krádež
- § 248 – zpronevěra
- § 249 – neoprávněné užívání cizí věci
- § 250 – podvod
- § 251 – podílnictví
- § 257 – poškozování cizí věci

Tabulka č. 2

<b>Druhy kriminality</b>	
majetková	54
násilná	14
mravnostní	3
návykové látky	6
ostatní	14

Graf č. 2



Předpoklad se v tomto případě **n e p o t v r d i l**, neboť majetková trestná činnost zde činila 60 % oproti 70 % předpokládaným. Přesto lze ale tvrdit, že majetková trestná činnost převažuje nad ostatními trestnými činy v naprosté většině. Hned za ní se umístily ve stejném poměru násilná trestná činnost a ostatní druhy kriminality. Toto zjištění se shoduje i s výsledky v rámci celého Ústeckého kraje i celé České republiky (viz příloha č. 3).

### 3.5.2 Předpoklad č. 2

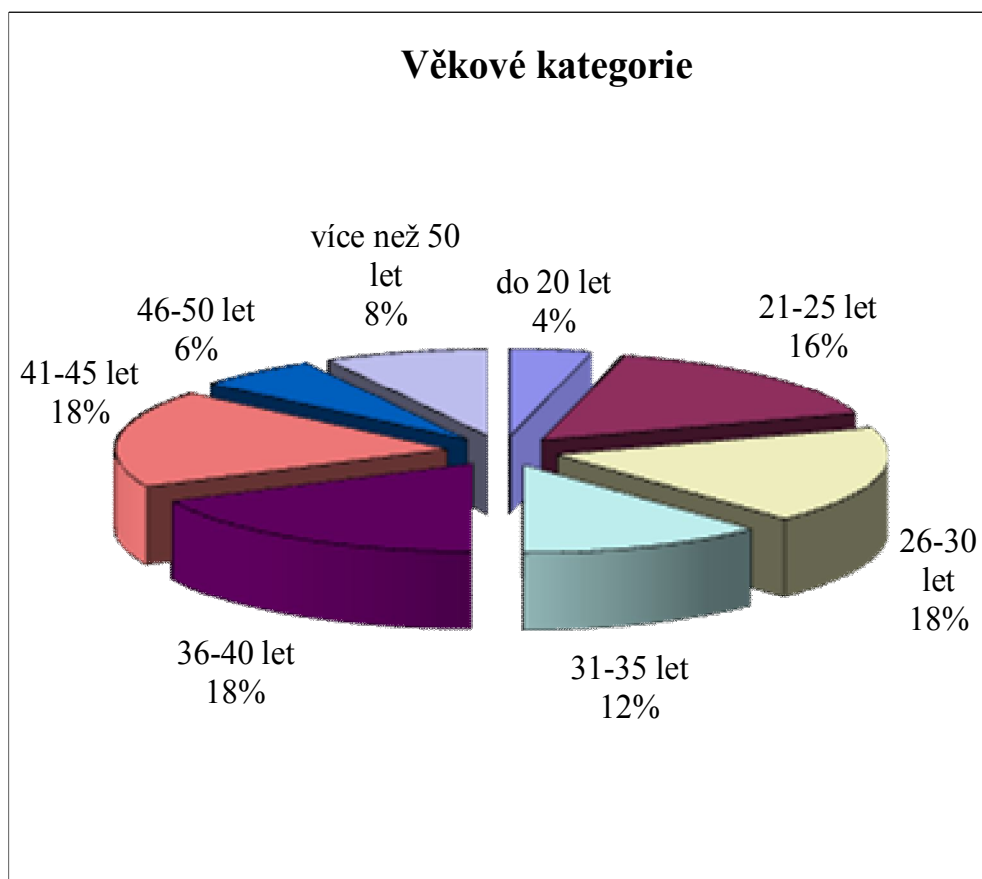
PŘEDPOKLÁDÁM, ŽE VÍCE JAK 60 % OSOB, KTERÉ SE V ROCE 2007 VRÁTILY Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY, BYLO VE VĚKU DO 35 LET.

Po politickém převratu v roce 1989 již není povinnost pracovat. Do této doby to byl trestný čin příživnictví. Od převratu uběhlo 20 let a to je celá jedna generace obyvatel. Jako pracovnice, která poskytuje již 14 let sociální dávky, mohu konstatovat, že tato nová generace vzešlá často od rodičů, kteří již měli dříve potíže s pracovní morálkou, se naprosto vzhledla v možnosti nepracovat. Což v praxi znamená pobírat sociální dávky a přivydělávat si jinak, tzv. „na černo“. Jedna skupina nepracujících si „přivydělává“ různými domácími pracemi nebo jako pomocníci v obchodech, restauracích. Muži často vykonávají výkopové či stavební práce. Mnozí z druhé skupiny lidí, kteří se „odmítají živit prací“, si svůj příjem zajišťují pácháním trestné činnosti. Osoby ve středním věku si často vyřizují plné či částečné invalidní důchody, proto předpokládám, že osoby do věku 35ti let páchají trestnou činnost nejčastěji.

Tabulka č. 3

<b>Věková kategorie</b> propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody							
do 20 let	21-25 let	26-30 let	31-35 let	36-40 let	41-45 let	46-50 let	více jak 50 let
2	8	9	6	9	9	3	4

Graf. č. 3

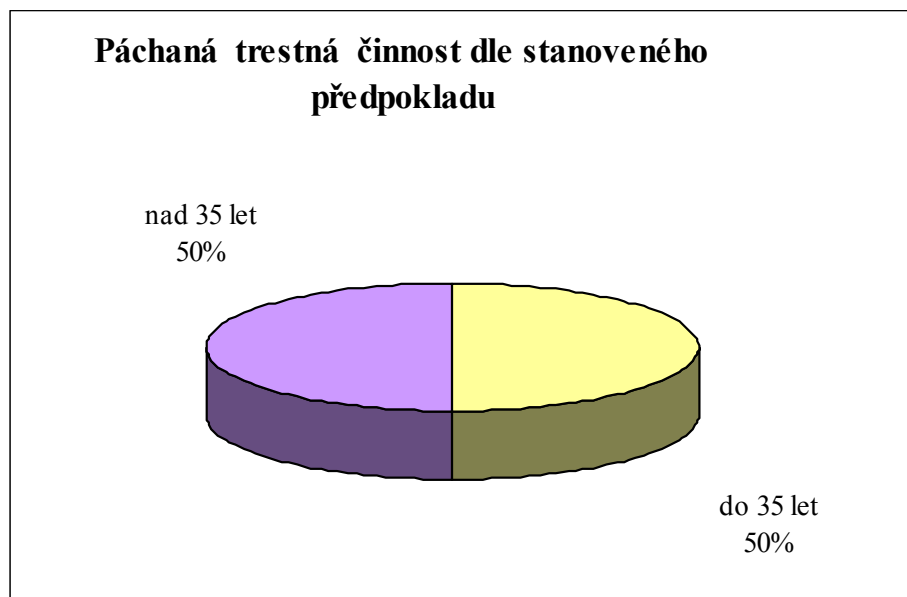


Z toho to grafu vyplývá, že ve zkoumaném vzorku největší procento osob, které vykonaly trest odnětím svobody, bylo ve věku 26-30 let a ve věku 36-45 let. Osoby do 20 a osoby nad 45 let byly zastoupeny v malém počtu.

Tabulka č. 4

Páchaná trestná činnost dle stanoveného předpokladu	
do 35 let	25
nad 35 let	25

Graf č. 4



Předpoklad se **n e p o t v r d í l**, neboť graf č. 4 ukazuje, že z osob propuštěných v roce 2007 z výkonu trestu odnětí svobody bylo rovných 50 % ve věku do 35 let, což je rovná polovina ze zkoumaných osob.

Tyto výsledky můžeme částečně porovnat se statistikou Vězeňské služby ČR za rok 2007 (viz příloha č. 4). Zde jsou ovšem věkové kategorie jinak rozděleny, ale jednoznačně z nich vyplývá, že nejvíce odsouzených ve VTOS je ve věku od 30-40 let.

### 3.5.3 Předpoklad č. 3

**PŘEDPOKLÁDÁM, ŽE 70 % OSOB ALESPON JEDNOU JIŽ VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY BYLO.**

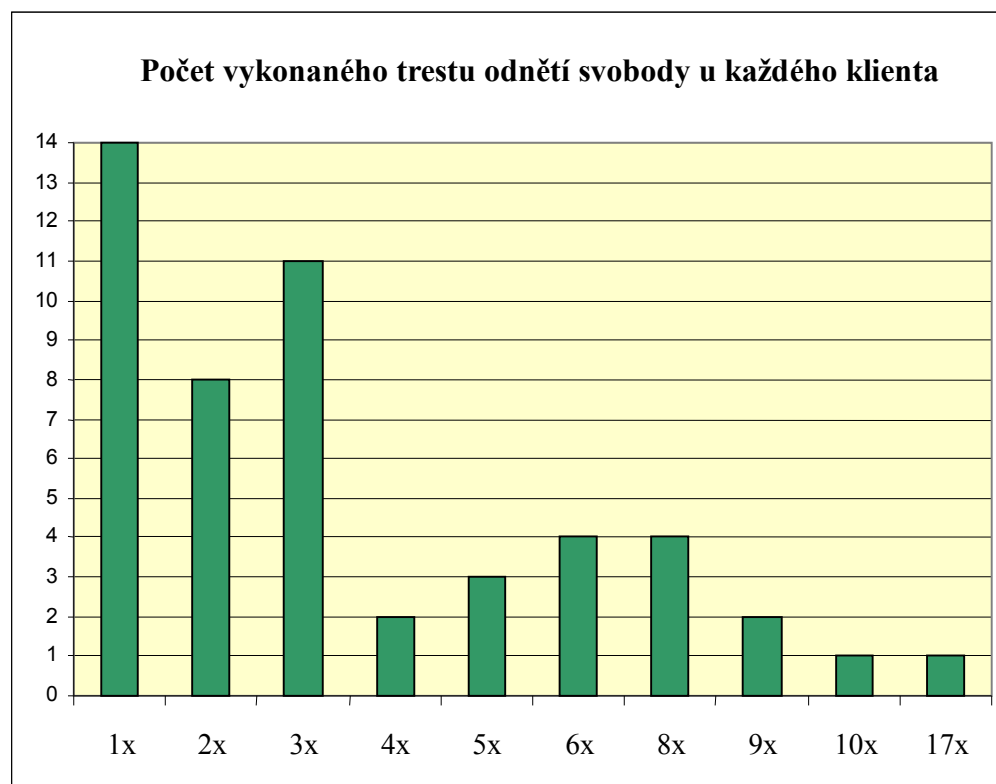
V teoretické části bylo popsáno, jaký má mít trest na pachatele trestné činnosti účel, jak by měl výkon trestu na odsouzeného zapůsobit, ale bohužel z vlastní praxe vím, že těch, kteří trestnou činnost spáchají jedenkrát a uložený trest jim stačí na to, aby se snažili do věznice již nikdy nevrátit, není příliš. Dle

mého názoru je to dáno tím, že se po návratu z výkonu trestu setkávají s jedinci se stejnou minulostí, přišli o přízeň rodiny, o zázemí, postrádají pracovní návyky, odmítají změnit svůj přístup k životu, nehledí na budoucnost a nebojí se dalšího pobytu ve věznici, proto páchají další trestnou činnost. Recidiva je tudíž dle mého předpokladu více než 80 %.

Tabulka č. 5

Počet vykonaného trestu odnětí svobody u každého klienta										
1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	17x
14	8	11	2	3	4	0	4	2	1	1

Graf. č. 5

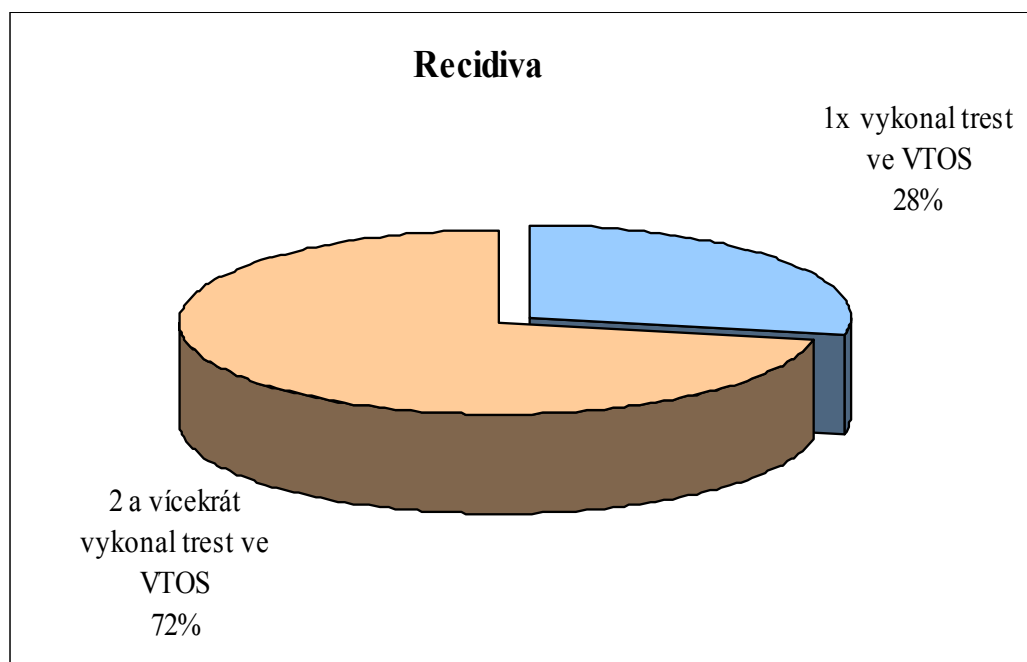


Tento graf nám ukazuje, že nejvíce osob propuštěných z VTOS v roce 2007 bylo těch, které si trest odnětí svobody vykonávaly poprvé. Ale pro potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů, zda-li recidiva trestu odnětí svobody je u více než 70 % pachatelů, bylo pristoupeno k následujícímu:

Tabulka č. 6

<b>1 x vykonal trest odnětím svobody</b>	<b>2 a více krát vykonal trest odnětím svobody</b>
14	36

Graf č. 6



Předpoklad se v tomto případě p o t v r d i l. Celkem 72 % propuštěných osob opakovaně vykonalo trest odnětí svobody. Zbýlých 28 % bylo ve VTOS poprvé.

V porovnání s výsledky Ústeckého kraje, je vidět, že město Chomutov je jednak na prvním místě v kraji v páčání trestné činnosti, na prvním místě v počtu recidivistů i v páčání trestné činnosti dětmi a mladistvými (viz příloha č. 5).

### 3.5.4 Předpoklad č. 4

PŘEDPOKLÁDÁM, ŽE Z CELKOVÉHO POČTU PROPUŠTĚNÝCH OSOB BYLO VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY POUZE 2 % ŽEN.

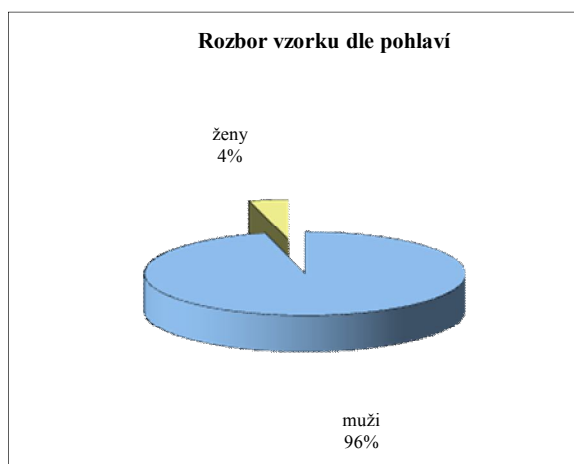
Ženy byly odpradávná předurčeny k tomu, aby se staraly o rodinu. Udržovaly chod domácnosti a vychovávaly děti. To ale neznamená, že by ženy žádnou trestnou činnost nemohly páchat. I ony páchají trestnou činnost. Nejčastěji jsou to krádeže a ve spojení s muži jsou to další trestné činy jako např. kuplířství, výroba a distribuce drog apod. Přesto ale předpokládám, že ženy jsou jen velmi málo procentuelně zastoupeny v počtech osob ve výkonu trestu.

Tabulka č. 7

Rozbor vzorku dle pohlaví	
muži	48
ženy	2
celkem	50



Graf. č. 7



Předpoklad č.4 se nepotvrdil. Z výše uvedeného vyplývá, že ženy byly ve vzorku osob, které se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody v roce 2007 a měly trvalé bydliště v Chomutově, zastoupeny ve 4 % a ne ve 2 % jak se očekávalo. Výsledek je tedy vyšší, než se předpokládalo. Přesto lze ale konstatovat, že muži vykonávají trest odnětí svobody nejčastěji.

### **3.5.5 Další ukazatele osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zjištěných při analýze spisové dokumentace**

Kromě výše uvedených předpokladů bylo možno ze zkoumaného vzorku vytěžit i následující pohledy na kriminalitu v městě Chomutov.

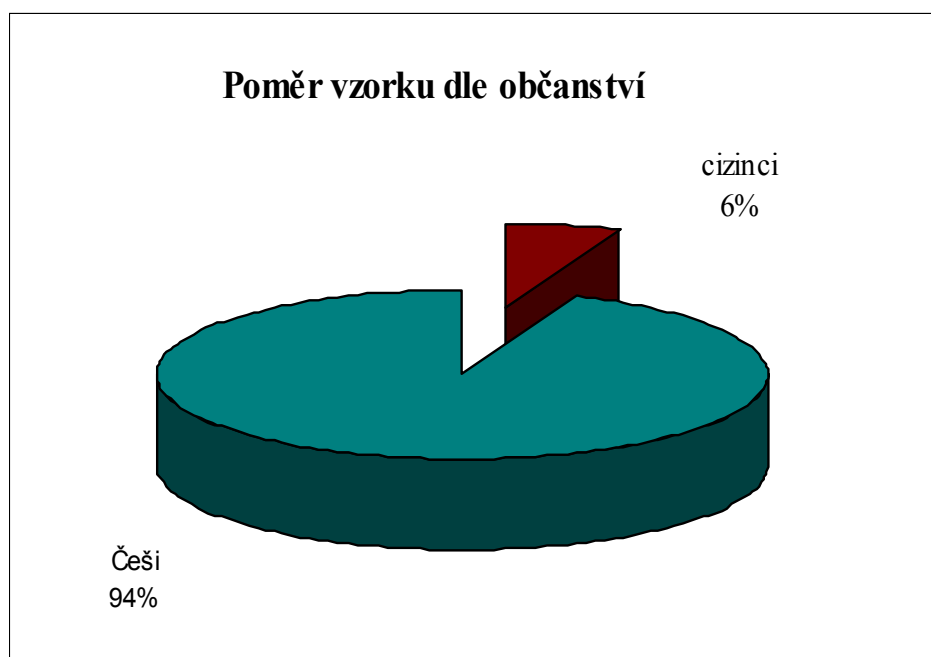
## 1. Zastoupení z hlediska občanství

Statutární město Chomutov je příhraniční město, žije zde mnoho cizinců, zejména vietnamské a ukrajinské národnosti. Ti jsou známi pácháním trestné činnosti v oblasti, proto předpokládám, že i cizinci by mohli zaujímat své místo v počtu osob propuštěných z VTOS.

Tabulka č. 8

Vzorek dat dle občanství	
Češi	47
Cizinci	3

Graf.č 8



Z toho tedy vyplývá, že ve vybraném vzorku byli cizinci zastoupeni v 6 % a v naprosté většině 94 %, byli zastoupeni občané ČR. Když ale vezmeme v úvahu, že cizinci tvoří národnostní menšinu v demografické struktuře obyvatel ČR, není to zanedbatelná část.

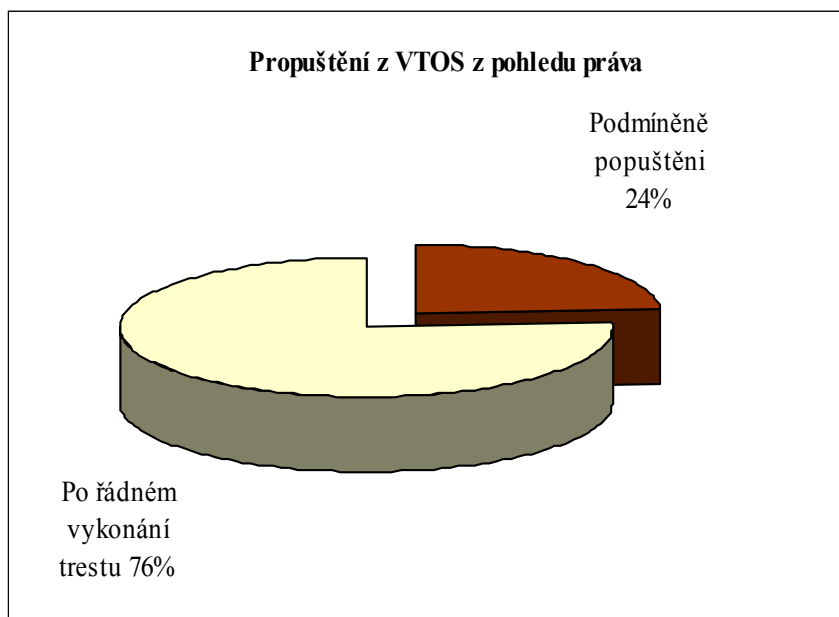
## 2. Propuštění z VTOS z právního hlediska

Propuštěn z výkonu trestu může být ten, kdo řádně vykonal trest odnětí svobody nebo koho soud podmíněně propustil (pokud mu nebyl trest z jiných důvodů přerušen, zrušen apod.).

Tabulka č. 9

Propuštění z VTOS z právního hlediska	
podmíněně propuštění	12
po řádném vykonání trestu	38

Graf.č 9



Graf č. 9 ukazuje, že 24 %, tj. téměř jedna čtvrtina všech propuštěných byla podmíněně propuštěna, oproti 76 % osobám, které opustily věznici až po řádném vykonání trestu.

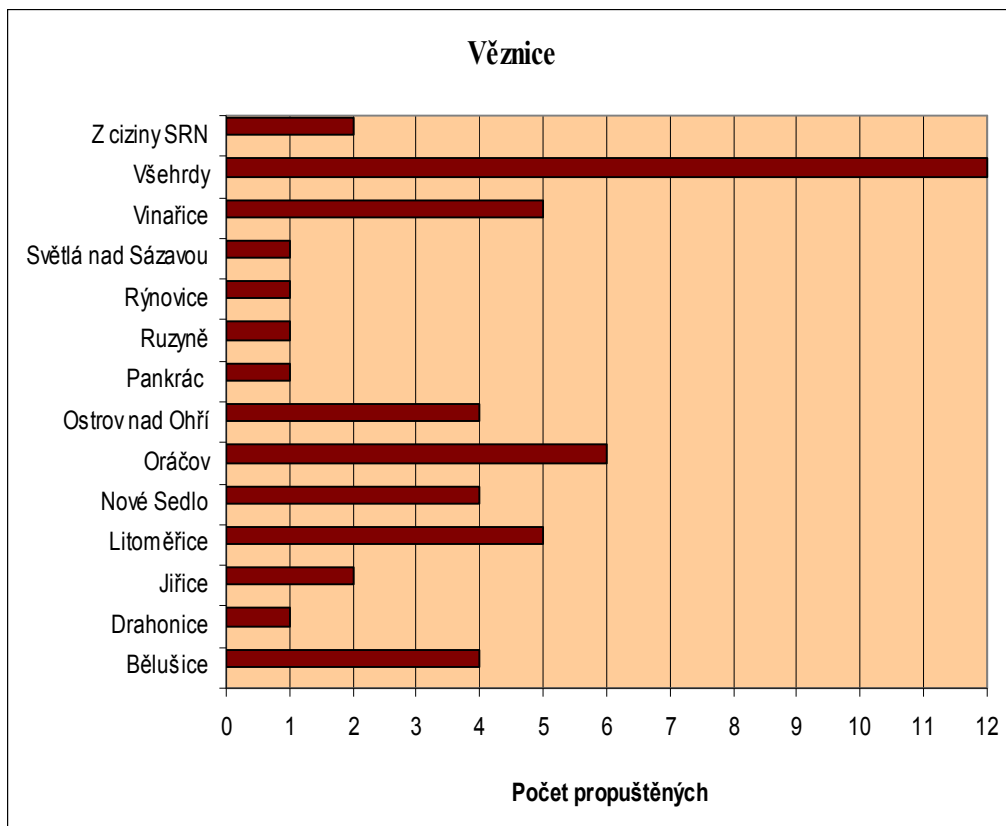
### 3. Věznice odkud se osoby vrátily

Výkon trestu probíhá v různých věznicích po celé ČR. Odsouzenci jsou během výkonu trestu odnětí svobody často přemísťováni. Níže uvedená tabulka nám ukazuje, z kterých věznic byly osoby propuštěny na svobodu.

Tabulka č. 10

Přichozí z věznic	
Bělušice	4
Drahonice	1
Jiřice	2
Litoměřice	5
Nové Sedlo	4
Oráčov	6
Ostrov nad Ohří	4
Pankrác	1
Ruzyně	1
Rýnovice	1
Světlá nad Sázavou	1
Vinařice	5
Všehrady	12
Z ciziny SRN	2

Graf. č. 10



Z tohoto grafu vyplývá, že nejvíce osob, tj. 12, přišlo z Věznice Všehrady. Způsobil to jistě fakt, že Všehrady jsou pouze 6 km vzdálené od našeho města a patří k naší nejmírnější věznici, odkud se právě nejvíce osob propouští podmíněně (viz tabulka č. 9 a graf č. 9). Důležitý je i fakt, že 2 osoby vykonaly svůj trest v zahraničí, protože páchaly trestnou činnost tam.

### 3.6 Shrnutí

Ze čtyř konkrétně stanovených předpokladů se ukázalo, že ze zkoumaného vzorku 50ti osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, se 3 předpoklady nepotvrdily a pouze jeden předpoklad se potvrdil.

U prvního předpokladu, kdy se předpokládalo, že více jak 70 % osob vykonalo trest odnětí svobody za majetkovou trestnou činnost, se předpoklad nepotvrdil, přesto se ukázalo, že majetková trestná činnost má naprostou převahu nad páčáním ostatních trestných činů. Průzkum ukázal 59 %.

U druhého předpokladu, u kterého se předpokládalo, že propuštěných osob bylo do 35 let více jak 60 %, průzkum ukázal, že těchto osob do 35 let byla rovná polovina, tj. rovných 50 %, oproti zbývajícím věkovým kategoriím. Předpoklad byl tedy vyšší oproti zjištěnému výsledku.

Třetí předpoklad se týkal recidivy. Recidiva, tj. v tomto případě opakovaný výkon trestu odnětí svobody, byl předpokládán u 70 % osob. Tento předpoklad se ukázal jako pravdivý, neboť výsledek činil 72 %.

Předpoklad č. 4 se nepotvrdil. Ženy propouštěné z VTOS nečinily předpokládané 2 % procenta, ale 4 %. Přesto lze konstatovat, že ženy v počtu osob, které vykonávaly trest odnětí svobody, zaujímají jen velmi malou část.

Průzkum ukázal i další indikátory trestné činnosti. Například mezi osobami, které vykonaly svůj trest odnětím svobody, byli i cizinci (6 %). Dále se ukázalo, že téměř tři čtvrtiny osob byly propuštěny po řádném vykonání trestu a pouze čtvrtina osob byla podmíněně propuštěna. Jednoznačně první místo zaujímala Věznice Všehrdy, neboť se z ní vrátilo nejvíce osob. Dvě osoby byly propuštěny i z věznic v zahraničí.

## 4 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo možno zmapovat určitý pohled na kriminalitu našeho města Chomutova. Musíme brát ale v úvahu, že osoby, které byly potrestány výkonem trestu odnětí svobody, jsou jen malým zlomkem potrestaných. Velká část protispolečenských jednání, pokud jsou objasněna, je řešena jen jako přestupek nebo jsou potrestána některým z alternativních trestů, z nichž jsou nejvíce využívány obecně prospěšné práce či podmíněné odsouzení

s dohledem nebo bez dohledu. Přesto ale je vidět, jaká kriminalita v našem městě převažuje.

Kriminalita je jevem, který se nikdy nepodaří žádné společnosti zcela vymýtit. Víme, že trest odnětí svobody je pro některé opravdu trestem, pro některé „druhý domov“. V současné době se nejvíce snažíme uplatnit alternativní tresty. Neomezují svobodu pachatele trestných činů, dávají mu možnost podívat se poškozenému přímo do očí a svého činu litovat a vyvinout snahu jej odčinit. Alternativní tresty se vykonávají ve volném čase a zdarma. Jsou také nesrovnatelně pro stát ekonomicky méně náročné, než výkon trestu odnětí svobody.

## **5 NÁVRH NA OPATŘENÍ**

S výsledky průzkumu bych ráda seznámila vedení našeho města, aby si mohlo udělat určitý náhled na kriminalitu v našem městě, z pohledu, který ukázaly výsledky této práce. Město by tak mohlo zajistit potřebné zázemí pro osoby, které se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody, aby měly co nejmenší důvody pro další páčání trestné činnosti. Tím mám na mysli hlavně ubytování, které je pro navrátilce z takovýchto zařízení největším problémem. Nemají se kde obléknout, umýt, najíst apod. Oproti jiným městům tu chybí charitativní organizace, nízkoprahové zařízení, Armáda spásy aj. Ubytování by bylo vhodné spojit spolu s prací, protože velká část osob páchá trestnou činnost „z nudy“.

Výsledky tohoto průzkumu by mohly městu pomoci se zaměřit na danou skupinu obyvatel a pomoci upravit plán prevence kriminality, který již máme zpracován několik let. Jak jsem se již několikrát v této práci zmínila, díky složení obyvatel a poloze města Chomutov to bude velmi obtížné.

## 6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAJCURA, L. *Práva vězně. - Od vazby po porušení z trestu odnětí svobody.* 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-555-6.
2. ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: Kriminologický pohled na terciární prevenci.* 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-207-2.
3. ČERNÍKOVÁ, V. - SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty.* 1.vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie.* 1.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.
5. GOJOVÁ, A. - HORTVÍKOVÁ, P. - a kol. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory.* 1. vyd. Ostrava: Pitspomedie, 2007. ISBN 978-80-7368-329-0.
6. KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence.* 1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6.
7. MATOUŠEK, O. - KOLÁČKOVÁ, J. - KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi.* 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
8. MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže.* 2. akt. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.
9. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
10. NETÍK, K. - NETÍKOVÁ, D. - HÁJEK, S. *Psychologie v právu.* 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.



11. NOVOTNÝ, O. - ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
12. SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie: 1. díl. *Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.
13. SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.
14. Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

**Ostatní použitá literatura:**

15. *Statistika Krajského úřadu Ústeckého kraje za rok 2007*.
16. *Statistika MPSV za rok 2007*.
17. *Statistika Policie ČR.*
18. *Trestní zákon č. 140/61 Sb., v platném znění*.
19. *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č. 169/99 Sb., v platném znění*.
20. *Výroční zprávy VS ČR.*
21. <http://www.policie.cz/>, 23.2.2009.
22. <http://www.vscr.cz/>, 23.2.2009.

## **7 SEZNAM PŘÍLOH**

1. Počet propuštěných osob za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje
2. Statistika MPSV za rok 2007 - počty osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody – sociální práce s příslušníky marginálních skupin v roce 2007
3. Druhy páchané trestné činnosti za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje i celé ČR
4. Věkové složení odsouzených ve VTOS v roce 2007
5. Druhy páchané trestné činnosti za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje i celé ČR

## Příloha č. 1

### Počet propuštěných osob za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje

OBEC	počet osob propuštěných z vězení	počet klientů, kterým byla poskytována pomoc	počet klientů, kterým byla poskytnuta jednorázová pomoc	počet klientů, s nimiž se pracovalo v průběhu VTOS
Bílina	67	6	37	4
Děčín	133	17	85	7
Chomutov	137	35	83	9
Kadaň	71	34	5	16
Litoměřice	91	32	18	24
Litvínov	100	8	79	4
Louny	56	13	39	0
Lovosice	32	6	22	3
Most	215	51	141	4
Podbořany	30	10	15	5
Roudnice	44	7	26	11
Rumburk	85	7	49	4
Teplice	302	105	153	20
Ústí n. L.	290	74	163	20
Varnsdorf	56	9	39	7
Žatec	47	12	30	4
<b>Celkem Ústecký kraj</b>	<b>1756</b>	<b>426</b>	<b>984</b>	<b>142</b>

Příloha č. 2

Tabulka č. 9.1

SOCIÁLNÍ PRÁCE S PŘÍSLUŠNÍKY MARGINÁLNÍCH SKUPIN V ROCE 2007  
(V26-01 odd. I.)

Územní jednotka	Počet evidovaných občanů CELKEM	v t o m			Počet občanů propuštěných z vězení CELKEM	v t o m		
		počet občanů, jimž byla poskytnuta jednorázová pomoc	počet klientů, jimž byla poskytována pomoc	počet klientů ve vězení, s nimiž se pracuje		počet klientů, jimž byla poskytována jednorázová pomoc	počet klientů, jimž byla poskytována pomoc	počet klientů ve vězení, s nimiž se pracuje
Hlavní město Praha	4 007	1 252	1 695	361	1 404	594	459	193
Středočeský kraj	2 482	808	646	438	1 403	659	319	256
Jihočeský kraj	1 442	340	361	145	675	296	197	90
Plzeňský kraj	1 561	429	435	114	643	267	222	60
Karlovarský kraj	1 377	119	814	138	949	161	513	215
Ústecký kraj	4 334	1 781	1 184	243	1 756	958	442	142
Liberecký kraj	1 235	602	231	41	677	369	156	37
Královéhradecký kraj	2 431	886	803	83	997	596	126	55
Pardubický kraj	1 205	441	216	110	445	304	69	49
Kraj Vysočina	1 399	452	470	138	370	150	122	79
Jihomoravský kraj	5 426	1 006	2 642	329	1 344	375	567	166
Olomoucký kraj	1 562	474	420	81	844	336	216	102
Zlínský kraj	1 439	360	468	150	420	192	115	68
Moravskoslezský kraj	6 508	1 719	2 232	925	2 596	1 025	1 107	370
<b>ČESKÁ REPUBLIKA</b>	<b>36 408</b>	<b>10 669</b>	<b>12 617</b>	<b>3 296</b>	<b>14 523</b>	<b>6 282</b>	<b>4 630</b>	<b>1 882</b>

Pramen: MPSV

Trestná činnost	ČR - počet	ČR - %	kraj - počet	kraj - %	odchylka kraj - ČR
-----------------	---------------	--------	-----------------	----------	-----------------------

<b>celková TČ</b>	<b>357 391</b>	<b>100,0</b>	<b>34 663</b>	<b>100,0</b>	
z toho:					
majetková	228 266	63,9 %	20 546	59,3 %	- 4,6%
násilná + mravnostní	21 240	5,9 %	2 392	6,9 %	1,0%
ostatní kriminalita	18 795	5,3 %	1 734	5,0 %	- 0,3%
zbývající kriminalita	51 061	14,3 %	6 183	17,8 %	3,6%
hospodářská kriminalita	37 981	10,6 %	3 806	11,0 %	0,4%

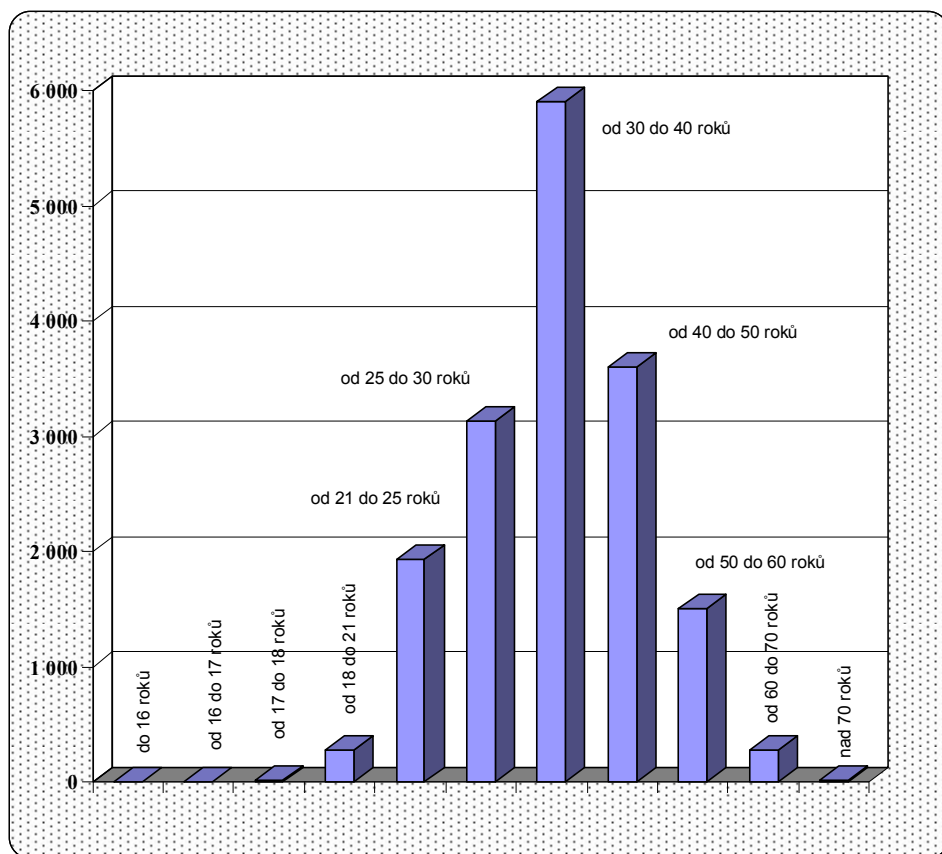
### **Příloha č. 3**

**Druhy páchané trestné činnosti za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje i celé ČR**

## Příloha č. 4

### Věkové složení odsouzených ve VTOS v roce 2007

Věk	Stav k 31.12.2007			
	Muži	Ženy	Celkem	%
do 16 roků		0	0	0,00%
od 16 do 17 roků		0	0	0,00%
od 17 do 18 roků	11	0	11	0,07%
od 18 do 21 roků	270	7	277	1,66%
od 21 do 25 roků	1 851	81	1 932	11,61%
od 25 do 30 roků	2 973	161	3 134	18,83%
od 30 do 40 roků	5 615	283	5 898	35,43%
od 40 do 50 roků	3 390	206	3 596	21,60%
od 50 do 60 roků	1 408	95	1 503	9,03%
od 60 do 70 roků	261	19	280	1,68%
nad 70 roků	13	3	16	0,10%
<b>Celkem</b>	<b>15 792</b>	<b>855</b>	<b>16 647</b>	<b>100,00%</b>



## Příloha č. 5

### Přehled počtu pachatelů trestné činnosti a recidivistů za rok 2007 v rámci Ústeckého kraje

Okres	počet obyvatel	celkem			recidivisté			děti + mladiství		
		absolutní počet	index	pořadí	absolutní počet	index	pořadí	absolutní počet	index	pořadí
Děčín	134 576	2 575	191,3	5	1273	94,6	3	157	11,7	5
Chomutov	123 532	3 091	250,2	1	1769	143,2	1	211	17,08	1
Litoměřice	113 443	1 922	169,4	6	833	73,4	5	113	10,0	6
Louny	86 134	1 368	158,8	7	617	71,6	6	147	17,07	2
Most	116 822	2 365	202,4	4	879	75,2	4	192	16,4	3
Teplice	127 980	2 773	216,7	3	806	63,0	7	165	12,9	4
Ústí n.L.	119 260	2 592	217,3	2	1506	126,3	2	99	8,3	7